

Grundläggande om utbildningen

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om grundläggande utbildningsfrågor inom skolväsendet, främst med hänvisning till gällande bestämmelser, pågående arbete och vidtagna åtgärder.

Motionerna tar upp frågor om bl.a. skolans värdegrund, jämställdhet och könsuppdelad undervisning, konfessionella inslag i skolan, kränkande behandling, vissa undervisningsämnen och kunskapsområden, entreprenörskap i skolan samt bedömning.

I betänkandet finns 35 reservationer (M, SD, C, V, L, KD).

Behandlade förslag

Cirka 100 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	9
Ärendet och dess beredning.....	9
Bakgrund.....	9
Utskottets överväganden.....	10
Allmänt om skolans värdegrund.....	10
Jämställdhet och könsuppdelad undervisning.....	17
Konfessionella inslag i skolan.....	22
Kränkande behandling.....	27
Läromedel, undervisningsmetoder och skolbibliotek.....	33
Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden.....	40
Undervisning i modersmål och minoritetsspråk.....	48
Språkundervisning.....	51
Sex- och samlevnadsundervisning.....	53
Entreprenörskap och samverkan.....	55
Bedömning.....	61
Fritidshem.....	66
Reservationer.....	70
1. Allmänt om skolans värdegrund, punkt 1 (M).....	70
2. Allmänt om skolans värdegrund, punkt 1 (SD).....	71
3. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (M).....	72
4. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (SD).....	73
5. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (V).....	74
6. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (L).....	75
7. Konfessionella inslag i skolan, punkt 3 (SD).....	76
8. Konfessionella inslag i skolan, punkt 3 (V).....	77
9. Kränkande behandling, punkt 4 (M).....	78
10. Kränkande behandling, punkt 4 (SD).....	79
11. Kränkande behandling, punkt 4 (C).....	79
12. Kränkande behandling, punkt 4 (V).....	80
13. Kränkande behandling, punkt 4 (L).....	81
14. Kränkande behandling, punkt 4 (KD).....	82
15. Läromedel och undervisningsmetoder, punkt 5 (V).....	82
16. Läromedel och undervisningsmetoder, punkt 5 (KD).....	83
17. Skolbibliotek, punkt 6 (V).....	84
18. Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden, punkt 7 (SD) ..	85
19. Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden, punkt 7 (KD).....	86
20. Klassikerlista, punkt 8 (SD, KD).....	87
21. Undervisning i modersmål och minoritetsspråk, punkt 9 (SD).....	88
22. Undervisning i modersmål och minoritetsspråk, punkt 9 (V).....	88
23. Undervisning i modersmål och minoritetsspråk, punkt 9 (L).....	89
24. Sex- och samlevnadsundervisning, punkt 11 (C).....	90
25. Sex- och samlevnadsundervisning, punkt 11 (L).....	90
26. Entreprenörskap i skolan, punkt 12 (M).....	91
27. Entreprenörskap i skolan, punkt 12 (C).....	92
28. Utvärdering av styrdokument, punkt 13 (M, C, L, KD).....	93
29. Samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv, punkt 14 (SD)....	94

30. Samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv, punkt 14 (C)	94
31. Bedömning, punkt 15 (M)	95
32. Bedömning, punkt 15 (SD).....	96
33. Fritidshem, punkt 16 (M).....	96
34. Fritidshem, punkt 16 (SD).....	97
35. Fritidshem, punkt 16 (V)	98
Särskilt yttrande	99
Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden, punkt 7 (L)	99
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	100
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	100

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Allmänt om skolans värdegrund

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:566 av Anna Hagwall (-),
2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 10, 34 och 35,
2017/18:1127 av Magnus Manhammar (S),
2017/18:2146 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 1,
2017/18:3127 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 1 och 2,
2017/18:3376 av Runar Filper (SD) och
2017/18:3841 av Pernilla Stålhammar (MP).

Reservation 1 (M)

Reservation 2 (SD)

2. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:439 av Robert Hannah och Lars Tysklind (båda L) yrkandena 1 och 2,
2017/18:1121 av Anna Wallentheim (S),
2017/18:2298 av Markus Wiechel (SD),
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 11,
2017/18:2468 av Markus Wiechel (SD),
2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 11,
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 6,
2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 28,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 10 och
2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 3 (M)

Reservation 4 (SD)

Reservation 5 (V)

Reservation 6 (L)

3. Konfessionella inslag i skolan

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1054 av Petter Löberg m.fl. (S),
2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 33,
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 17 och 18,
2017/18:2353 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD),
2017/18:2383 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD) yrkande 2,
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 9 och
2017/18:3390 av Runar Filper (SD).

Reservation 7 (SD)

*Reservation 8 (V)***4. Kränkande behandling**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:333 av Johnny Skalin (SD),

2017/18:617 av Anna Wallentheim (S),

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17,

2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S),

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6,

2017/18:2744 av Jenny Petersson (M),

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7,

2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2 och 4,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9,

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6 och

2017/18:3789 av Annika Qarlsso m.fl. (C) yrkandena 22 och 23.

Reservation 9 (M)

Reservation 10 (SD)

Reservation 11 (C)

Reservation 12 (V)

Reservation 13 (L)

Reservation 14 (KD)

5. Läromedel och undervisningsmetoder

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9 och

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3.

Reservation 15 (V)

Reservation 16 (KD)

6. Skolbibliotek

Riksdagen avslår motion

2017/18:2337 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 17 (V)

7. Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:189 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:486 av Jeff Ahl (SD),

2017/18:498 av Robert Hannah och Birgitta Ohlsson (båda L),

2017/18:1021 av Lotta Finstorp (M),

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 32 och 36,

2017/18:2046 av Markus Wiechel (SD) yrkandena 1–3,

2017/18:2062 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1,

2017/18:2065 av Johan Nissinen och Cassandra Sundin (båda SD),

2017/18:2284 av Markus Wiechel och Johan Nissinen (båda SD) yrkande 1,
 2017/18:2362 av Jessika Roswall (M),
 2017/18:2926 av Boriana Åberg (M),
 2017/18:3333 av Paula Bieler och Markus Wiechel (båda SD),
 2017/18:3470 av Johanna Jönsson (C) yrkandena 1 och 2,
 2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 37 och
 2017/18:3783 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD).

Reservation 18 (SD)

Reservation 19 (KD)

8. Klassikerlista

Riksdagen avslår motion

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 21.

Reservation 20 (SD, KD)

9. Undervisning i modersmål och minoritetsspråk

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 21,

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 15 och 16,

2017/18:2768 av Stefan Nilsson och Annika Hirvonen Falk (båda MP) och

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 7 och 8.

Reservation 21 (SD)

Reservation 22 (V)

Reservation 23 (L)

10. Språkundervisning

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:433 av Robert Hannah (L) yrkande 1,

2017/18:2066 av Johan Nissinen (SD),

2017/18:2174 av Per-Arne Håkansson (S),

2017/18:3382 av Runar Filper (SD) och

2017/18:3744 av Sofia Damm (KD) yrkande 4.

11. Sex- och samlevnadsundervisning

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1848 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 18,

2017/18:3170 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) yrkandena 2 och 3,

2017/18:3466 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 2 samt

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 3.

Reservation 24 (C)

Reservation 25 (L)

12. Entreprenörskap i skolan

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:177 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:546 av Dennis Dioukarev (SD),

2017/18:1042 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M),

2017/18:1432 av Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M),

2017/18:2730 av Lotta Olsson och Sten Bergheden (båda M),

2017/18:3103 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M),

2017/18:3200 av Saila Quicklund (M),

2017/18:3360 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9 och

2017/18:3759 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 13.

Reservation 26 (M)

Reservation 27 (C)

13. Utvärdering av styrdokument

Riksdagen avslår motion

2017/18:3042 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 1.

Reservation 28 (M, C, L, KD)

14. Samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 31 och

2017/18:3761 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 8.

Reservation 29 (SD)

Reservation 30 (C)

15. Bedömning

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:660 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M) yrkandena 1 och 2,

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 15 och 18 samt

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 27.

Reservation 31 (M)

Reservation 32 (SD)

16. Fritidshem

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:849 av Matilda Ernkrans (S),

2017/18:906 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 2,

2017/18:2341 av Daniel Riazat m.fl. (V) yrkande 1 och

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 37.

Reservation 33 (M)

Reservation 34 (SD)

Reservation 35 (V)

Stockholm den 27 mars 2018

På utbildningsutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Christer Nylander (L), Erik Bengtzboe (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Elisabet Knutsson (MP), Maria Stockhaus (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD) och Roza Güclü Hedin (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utbildningsutskottet 104 motionsyrkanden om grundläggande utbildningsfrågor inom skolväsendet från allmänna motions tiden 2017/18. En förteckning över behandlade förslag finns i bilaga 1.

Motionerna rör bl.a. frågor om skolans värdegrund, jämställdhet och könsuppdelad undervisning, konfessionella inslag i skolan, kränkande behandling, vissa undervisningsämnen och kunskapsområden, entreprenörskap i skolan samt bedömning.

Bakgrund

Skolväsendet omfattar enligt skollagen (2010:800) skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, som inkluderar utbildning i svenska för invandrare (sfi), samt särskild utbildning för vuxna. I skolväsendet ingår också fritidshem. Utbildning inom skolväsendet anordnas av det allmänna eller av enskilda när det gäller förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och fritidshemmet. Regelverket är så långt det är möjligt gemensamt för alla skolformer och skolhuvudmän. I det här betänkandet behandlar utskottet främst grundläggande frågor om utbildningen i skolväsendet.

Under våren 2018 behandlar utskottet även motionsyrkanden som behandlar övergripande frågor om utbildningen i skolväsendet i två andra betänkanden: 2017/18:UbU18 Övergripande skolfrågor och 2017/18:UbU19 Lärare och elever.

Utskottets överväganden

Allmänt om skolans värdegrund

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skolans värdegrund, om demokratistärkande åtgärder, skolans toleransarbete samt ansvaret för att motverka extremism och radikaliserings.

Jämför reservation 1 (M) och 2 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:3127 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 1 efterfrågas ett förtydligt ansvar för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga att främja demokratiska värderingar och motverka extremistiska värderingar. Enligt motionärerna behöver det bl.a. ställas konkreta krav på varje skola, och verktyg ska utarbetas som kan tjäna som stöd och inspiration i arbetet.

I yrkande 2 anför motionärerna att det behövs ett förtydligt ansvar för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga att upptäcka och motverka radikaliserings. Motionärerna anför att det t.ex. är viktigt att det finns en tydlig handlingsplan på varje skola som anger vilka åtgärder som ska vidtas samt ett gott samarbete i dessa frågor mellan skolan och andra aktörer.

I kommittémotion 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 10 framförs att skolan ska vara partipolitiskt neutral och att det bör föras in i gällande läroplan och i skollagen att partipolitisk propaganda inte får förekomma under skoltid från någon lärare.

I yrkande 34 anför motionärerna att skolan ska ge eleverna en naturlig relation till den äldre generationen och motverka de ökande åldersklyftorna i samhället.

I yrkande 35 begärs att skolan ska lära ut den djupa innebörden av demokrati och respekt för andras åsikter samt stimulera till kritiskt och konstruktivt tänkande och reflektion kring etiska och moraliska frågor.

I motion 2017/18:3376 av Runar Filper (SD) föreslås att regeringen ska se över möjligheten att införa morgonsamling i den svenska skolan, som ett led i en tryggare och bättre skola för ökad trivsel och respekt för varandra. Enligt motionären skulle detta också medföra höjda studieresultat.

I motion 2017/18:1127 av Magnus Manhammar (S) anföras att regeringen bör undersöka möjligheterna att öka det långsiktiga toleransarbetet inom skolan.

I motion 2017/18:2146 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 1 lyfter motionärerna fram behovet av ett kunskapslyft för barn för att stärka deras

kunskaper om sina egna rättigheter. För att kunna ställa krav och stå upp för sina rättigheter måste man i grunden känna till dem, anför motionärerna.

I motion 2017/18:3841 av Pernilla Stålhammar (MP) begärs att berörda myndigheter bör få i uppdrag att undersöka möjligheten till en generell demokratistärkande satsning för Sveriges skolor inom obligatorisk och frivillig skolform. I motionen föreslås en fortbildningssatsning som ska erbjudas samtliga lärare och som ska ge verktyg och kunskaper för att bemöta intolerans, främlingsfientlighet och extremism i klassrummet.

I motion 2017/18:566 av Anna Hagwall (-) framförs att skolan ska syssla med kunskapsförmedling och inte indoktrinering och flum, samt att lärarnas auktoritet ska återupprättas och stödjas av samhället.

Gällande rätt

I 1 kap. 4 § skollagen (2010:800) anges att syftet med utbildningen inom skolväsendet är att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

1 kap. 5 § skollagen innehåller vissa grundläggande bestämmelser om hur utbildningen ska utformas för att de övergripande målen ska nås. I paragrafen sägs att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Vidare sägs att var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I 1 kap. 8 § skollagen hänvisas även till gällande bestämmelser i diskrimineringslagen (2008:567) om att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet.

Enligt 1 kap. 11 § skollagen ska det för varje skolform och för fritidshemmet gälla en läroplan som utgår från bestämmelserna i skollagen. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om läroplaner.

Läroplanerna

Den inledande delen i läroplanen för grundskolan (Lgr 11) och i läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11) beskriver värdegrunden som verksamheten ska vila på samt skolans uppdrag. Alla delar av utbildningsväsendet ska vila på samma värden, och de mål som läroplanerna anger för utbildningen ligger mycket nära varandra, oavsett vilken skolform det gäller. Det anges att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska

i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Vidare anges det att sådana tendenser aktivt ska motverkas och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

I Lgr 11 och Gy 11 anges det även att det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger enligt läroplanen en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.

Skolan ska vidare enligt Lgr 11 och Gy 11 vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig.

Särskilt om politisk information i skolan

Som framkommit ovan har skolan ett demokratiskt uppdrag som dels regleras i skollagen (2010:800), dels i förordningar med bestämmelser för olika skolformer, dels i ämnes- och kursplaner. Frågor om samhällsstyret, däribland politisk information, är en del av undervisningen och även av utbildningen i övrigt. Det är upp till varje skola att bestämma hur arbetet med skolans demokratiuppdrag ska organiseras, men som en del av skolans uppdrag att förbereda elever för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetslivet är det viktigt att elever i sin utbildning ges möjlighet att ta del av politisk opinionsbildning. Ett delmoment i arbetet kan vara att bjuda in politiska partier till skolan (prop. 2017/18:17 s. 6–7).

Hösten 2017 behandlade riksdagen regeringens förslag om politisk information i skolan (prop. 2017/18:17, bet. 2017/18:UbU6, rskr. 2017/18:42). Riksdagen beslutade i enlighet med propositionens förslag. Ändringarna innebär att det är rektorn som beslutar om politiska partier ska bjudas in för att medverka i utbildningen. Om politiska partier bjuds in får antalet begränsas till samtliga de partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i en eller flera kommuner eller i Europaparlamentet. Rektorn får även bjuda in politiska partier utifrån ett annat urval, om urvalet görs på en annan objektiv grund. Om ett begränsat antal politiska partier har bjudits in till en skola behöver inte andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen ges en sådan möjlighet. Rektorn får dock besluta att eleverna som ett led i utbildningen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ta del av information också från dessa andra politiska partier. Ändringarna är införda i 1 kap. 5 a § skollagen och trädde i kraft den 1 januari 2018.

Bakgrund och pågående arbete

Allmänt om skolans värdegrund

Skolverket har under senare år avslutat och påbörjat ett flertal regeringsuppdrag som behandlar frågor om skolans värdegrund (se t.ex. U2011/567/S, U2011/2649/S).

Skolverket har i uppdrag av regeringen att genomföra insatser i nationella skolutvecklingsprogram (U2015/03844/S, U2017/00301/S). Med hjälp av insatserna ska huvudmän, förskolor och skolor få goda möjligheter att utveckla undervisningen och den pedagogiska verksamheten. Insatserna ska bidra till att skapa förutsättningar för barns utveckling och lärande samt förbättrade kunskapsresultat för eleverna. Insatserna ska ha fokus på grundskolan och motsvarande skolformer samt på gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Insatserna ska riktas till hela systemet, från huvudmänna- till skolenhetsnivå. Skolverket redovisade under hösten 2015 och vintern 2016 en plan för åren 2016–2019 när det gäller utformning, innehåll och genomförande av uppdraget. Genomförandeplanen innefattar åtta olika program: systematiskt kvalitetsarbete, digitalisering, kunskaper och värden, betyg och bedömning, nyanländas lärande, skola och arbetsliv och högre studier, elevhälsa samt styrning och ledning. På Skolverkets webbplats finns det information om de insatser som finns tillgängliga inom de olika programmen. En utvärdering av de nationella skolutvecklingsprogrammen för 2016 och 2017 ska lämnas till Utbildningsdepartementet senast den 13 april 2018.

Programmet om kunskaper och värden innehåller bl.a. kunskaphöjande insatser om främlingsfientlighet och rasism som genomförs tillsammans med Forum för levande historia och som pågår t.o.m. mars 2018. Programmet innehåller även insatser om delaktighet, inflytande och likabehandling. Insatserna riktar sig till huvudmän och skolor.

Sedan januari 2015 har Forum för levande historia regeringens uppdrag att under perioden 2015–2017 genomföra en stor utbildningsinsats om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag (Ku2015/319/KA). Uppdraget ska genomföras i samarbete med Skolverket. Målsättningen är att bl.a. nå ut till alla Sveriges elever i grundskolan och i gymnasieskolan. Uppdraget omfattar rasism och liknande former av intolerans såsom afrofofi, antisemitism, antiziganism, islamofobi, homofobi och transfobi och ska genomgående ha ett genusperspektiv. I juni 2016 beslutade regeringen att förlänga delar av utbildningsinsatsen t.o.m. 2019 (Ku2016/01672/DISK).

Insatser mot våldsbejakande extremism m.m.

Regeringen tillsatte i juli 2014 en nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (dir. 2014:103, 2015:27, 2015:86, 2016:43). Samordningen var en del av en större satsning från regeringen i fråga om antiterrorstrategier, handlingsplaner för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism och ett stort antal uppdrag till en rad myndigheter. Åtgärderna syftar bl.a. till att stärka demokratin mot våldsbejakande

extremism, motverka personers inträde i våldsbejakande extremistmiljöer och underlätta personers utträde ur sådana miljöer.

Den nationella samordnaren hade bl.a. ett särskilt uppdrag att erbjuda och förmedla kunskapsstöd till kommuner och andra lokala aktörer som identifierar problem med våldsbejakande extremism. Vidare hade samordnaren ansvar för att utforma och genomföra utbildningsinsatser riktade till relevanta yrkesgrupper på lokal nivå, bl.a. inom skolan. Samordnaren har också uppdaterat det digitala utbildningsmaterialet Samtalskompassen genom att samla forskning och kunskap om våldsbejakande extremism och om fungerande förebyggande metoder.

Samordnaren slutredovisade uppdraget i december 2017 i betänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism (SOU 2017:110). Bland slutsatserna kan nämnas att det finns ett mycket stort fortsatt behov av att stödja det lokala arbetet mot våldsbejakande extremism, och att kommunerna behöver handfast stöd bl.a. när det gäller att hantera problem i ett område eller på en skola. Skolan anges vara en central aktör i arbetet mot våldsbejakande extremism. Det ligger i skolans kärnuppdrag att främja demokratin genom att lära ut en demokratisk värdegrund och fostra demokratiska medborgare. Att lära elever källkritik och utbilda i medie- och informationskunskap är exempel på hur skolan kan stärka demokratin. Genom att stärka elevernas källkritiska förmåga och lära dem hur man kan identifiera propaganda, något som Statens medieråd och Skolverket har tagit fram material för, kan propaganda och rekrytering på sociala medier till våldsbejakande extremistmiljöer motverkas. Samordnaren lyfter även fram att det är avgörande för arbetet mot våldsbejakande extremism att socialtjänst, polis, skola och fritidsverksamhet tillsammans med det civila samhället gör en samlad ansats. Vidare fungerar arbetet oftast smidigare i de kommuner som sedan tidigare har byggt upp ett nära samarbete mellan dessa aktörer. Lokala fritidsverksamheter är också viktiga för att motverka radikaliserings, eftersom det är där många unga finns efter skoltid.

I regleringsbrevet för 2018 fick Skolverket i uppdrag att utreda vilken roll utbildningen inom skolväsendet har enligt gällande regelverk i arbetet mot våldsbejakande extremism. Utgångspunkten för utredningen ska vara utbildningens syfte men även ansvar och skyldigheter för skolhuvudmannen gällande enskilda barn och elever samt hur skolväsendet ska samverka med aktörer som socialtjänsten och polisen i dessa frågor. Skolverket ska också förstärka de insatser som genomförs i syfte att stödja lärare att bemöta olika former av intolerans och extremism. Skolverket ska hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) löpande informerat om uppdraget. Uppdragets första del ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 oktober 2018. Övriga delar ska redovisas senast den 21 december 2018.

Arbetet mot radikalisering och våldsbejakande extremism inom EU

Inom EU pågår samarbete om bl.a. det förebyggande arbetet mot radikalisering och våldsbejakande extremism. I mars 2015 antog EU:s utbildningsministrar den s.k. Parisdeklarationen, som är en deklaration om främjande av aktivt medborgarskap och gemensamma demokratiska värderingar, tolerans och icke-diskriminering genom utbildning. Med utgångspunkt i denna deklaration har EU vidtagit åtgärder för att bl.a. utbyta erfarenheter kring frågor om hur radikalisering och våldsbejakande extremism kan förebyggas genom utbildning.

I juni 2016 antog kommissionen meddelandet Att stödja det förebyggande arbetet mot radikalisering som leder till våldsbejakande extremism (KOM (2016) 379). I meddelandet betonade kommissionen bl.a. att arbetet mot våldsbejakande extremism kräver en kombination av åtgärder på flera olika politikområden, vilket betyder att myndigheter och andra aktörer på alla nivåer – lokal, regional, nationell, europeisk och internationell – behöver samverka.

Hösten 2016 bereddes utbildningsutskottet tillfälle att lämna ett yttrande till konstitutionsutskottet över kommissionens meddelande om arbetet mot radikalisering och våldsbejakande extremism (KOM(2016) 379) i de delar som berörde utskottets beredningsområde. Utskottet lyfte bl.a. fram stödet till lärare för att rusta dem bättre när det gäller att upptäcka tidiga tecken på radikalisering och till att hantera mångfald i klassrummen. Utskottet betonade även vikten av att samarbeta med Europarådet och Unesco inom utbildningsområdet, inte minst när det gäller verktyg för lärarstöd, samt av att ta fram ny kunskap genom forskning om radikalisering (utl. 2016/17:KU12, yttr. 2016/17:UbU3y).

I februari 2017 antog Europarådet slutsatser om integrering med mångfald för att ge alla en bra utbildning. I slutsatserna lyfts bl.a. fram att medlemsländerna ska främja utvecklingen av och anpassa åtgärder för att tidigt identifiera och motarbeta radikalisering som kan leda till våldsbejakande extremism samt att uppmuntra nyskapande arbetssätt och samarbeten mellan olika aktörer på lokal nivå, utbildningsinstitutioner, föräldrar och det civila samhället för att öka inkluderingen och därmed bidra till att motverka radikalisering.

FN:s barnkonvention

Sedan Sverige 1990 ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter, den s.k. barnkonventionen, ska barns bästa vara vägledande för all myndighetsutövning.

Barnombudsmannen fick i december 2016 i uppdrag av regeringen att genomföra ett kunskapslyft om barnkonventionen riktat mot statliga myndigheter, landsting och kommuner för att öka kunskapen om barnets rättigheter (S2016/07874/FST, S2016/07875/FST, S2011/08293/FST). Barnombudsmannen ska erbjuda stöd i myndigheternas arbete och säkerställa

tillämpningen av barnets rättigheter i den dagliga verksamheten. Skolverket är en av de myndigheter som ingår i kunskapslyftet. Uppdraget pågår t.o.m. 2019.

Regeringen lämnade i juli 2017 en lagrådsremiss till Lagrådet med förslag om att göra barnkonventionen till svensk lag. Regeringen har aviserat att en proposition om att införliva FN:s konvention om barnets rättigheter ska lämnas till riksdagen under våren 2018 (Statsrådsberedningens förteckning över propositioner riksmötet 2017/18, 2018-01-16).

Utskottets ställningstagande

I likhet med tidigare ställningstaganden när det gäller yrkanden om skolans värdegrund (senast i bet. 2016/17:UbU17) konstaterar utskottet att de viktigaste fundamenten för skolans värdegrund finns fastlagda i skollagen. Skollagens bestämmelser tydliggör bl.a. att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Vidare ska utbildningen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

När det gäller yrkanden om att främja demokratiska värderingar och att skolan ska vara partipolitiskt neutral vill utskottet framföra följande. Skolan har ett viktigt demokratiskt uppdrag som regleras såväl i skollagen (2010:800) som i läroplaner, ämnes- och kursplaner. Frågor om samhällsstyret, däribland politisk information, är en del av undervisningen och även av utbildningen i övrigt. I skolans läroplaner finns närmare beskrivningar av de grundläggande värden som skolan ska förmedla, exempelvis att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram samt att undervisningen ska vara saklig och allsidig. Det innebär enligt utskottets mening att all personal i skolan har ansvar för att i undervisningen och i sin yrkesutövning praktisera och levandegöra skolans värdegrund och de grundläggande demokratiska värderingarna samt iaktta saklighet och opartiskhet. Utskottet vill i sammanhanget även erinra om de lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2018 om politisk information i skolan. Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns några skäl att vidta åtgärder i denna fråga.

Utskottet ser även positivt på att det under senare år har vidtagits ett flertal åtgärder för att stärka skolans värdegrund och personalens kompetens när det gäller dessa frågor. Skolverket har t.ex. inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen fortsatt arbetet med att stärka kompetensen hos skolans personal bl.a. när det gäller frågor om främlingsfientlighet och rasism samt likabehandling.

Utskottet vill även påminna om att flera aktörer under de senaste åren har haft i uppdrag att bedriva arbete inom dessa viktiga frågor. Bland annat genomför Forum för levande historia i samarbete med Skolverket en stor kunskaphöjande utbildningsinsats om olika former av rasism och intolerans.

I december 2017 slutredovisade den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism sitt arbete, ett uppdrag som pågått sedan 2014. Utskottet instämmer med utredarens slutsatser att skolan genom att stärka elevernas källkritiska förmåga och kunskaper om hur man kan identifiera propaganda kan bidra till att rekrytering på sociala medier till våldsbejakande extremistmiljöer motverkas. Utskottet vill även framhålla att det ligger i skolans kärnuppdrag att lära ut en demokratisk värdegrund och fostra demokratiska medborgare. I sammanhanget vill utskottet även erinra om att Skolverket i regleringsbrevet för 2018 fick i uppdrag att utreda vilken roll utbildningen inom skolväsendet har enligt gällande regelverk i arbetet mot våldsbejakande extremism. Inom ramen för uppdraget ska myndigheten även förstärka de insatser som genomförs i syfte att stödja lärare att bemöta intolerans och extremism. Utskottet kan också konstatera att det även på EU-nivå pågår samarbete och erfarenhetsutbyte inom frågor som gäller arbetet med att stärka de grundläggande värdena samt förebygga radikalisering och våldsbejakande extremism.

Med hänvisning till vad som anförts ovan avstyrker utskottet motionerna 2017/18:566, 2017/18:1062 yrkandena 10, 34 och 35, 2017/18:1127, 2017/18:2146 yrkande 1, 2017/18:3127 yrkandena 1 och 2, 2017/18:3376 och 2017/18:3841.

Jämställdhet och könsuppdelad undervisning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om jämställdhet och normkritik och om att undervisningen i skolan inte ska vara könsuppdelad.

Jämför reservation 3 (M), 4 (SD), 5 (V) och 6 (L).

Motionerna

I partimotion 2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 28 föreslår motionärerna ett tydliggörande av skollagen om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad. Motionärerna anför att detta inte utesluter att det även i fortsättningen ska finnas möjlighet för skolor att göra tillfälliga och pedagogiskt motiverade gruppindelningar av eleverna. Frågan om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad lyfts även fram i kommittémotion 2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 11.

I kommittémotion 2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 3 efterfrågas att de nya delmålen inom jämställdhetspolitiken som syftar till en jämställd utbildning även ska beakta frågan om könssegregerade aktiviteter i skolan samt frågan om pojkars skolresultat.

I motion 2017/18:2298 av Markus Wiechel (SD) framförs att läroplanens formulering om skolans ansvar för att motverka traditionella könsmonster bör

strykas. Ett motsvarande förslag framförs även i motion 2017/18:2468 av Markus Wiechel (SD).

I partimotion 2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 10 framförs att elever ska uppmuntras att göra studie- och framtidsval som bygger på deras egna önskningar, inte könsrollsbundna förväntningar. Detta ska genomsyra arbetet genom utbildningsväsendets alla nivåer, anför motionärerna.

I motion 2017/18:439 av Robert Hannah och Lars Tysklind (båda L) yrkande 1 framför motionärerna att samtycke och normkritik bör införas i läroplanen för grund- och gymnasieskolan. Motionärerna anser att det svenska samhället måste börja tala om våld och sexuellt våld som manliga problem och jobba för att män aktivt ska verka för och få stöd till att bryta med de destruktiva manlighetsnormerna. I yrkande 2 anföras att det bör införas särskilda satsningar för att motverka antipluggkultur bland killar.

I partimotion 2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 11 begärs att det ska tas fram ett stödmaterial för att personal ska kunna möta transpersoner i skolan. Enligt motionärerna behöver skolor stöd i hur de ska göra skolorna tryggare för unga transpersoner, i hur de ska tänka kring könade skoltoaletter eller omklädningsrum, och i fråga om könsnormer och kunskap om att ha elever som genomgår könsbekräftande vård.

I motion 2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 6 framförs att regeringen i syfte att upprätthålla en demokratisk ordning bör undanröja kvinnodiskriminering och främja jämställdhet genom att förbjuda könssegregerade undervisningsformer som står i strid med skolans läroplan.

I motion 2017/18:1121 av Anna Wallentheim (S) anföras att skolan måste stärka sitt arbete kring normkritik. Enligt motionären ska skolan och dess personal hela tiden ifrågasätta normer och uppfattningar av vad som är ” normalt ” och därmed hjälpa eleverna att vidga sina perspektiv och sin verklighetsuppfattning.

Gällande rätt

Av 1 kap. 5 § skollagen (2010:800) framgår att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Vidare ska var och en som verkar inom utbildningen främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Diskrimineringslagen

Enligt 1 kap. 1 § diskrimineringslagen (2008:567) har lagen till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Enligt 2 kap. 5 § gäller att den som bedriver verksamhet

som avses i skollagen (2010:800) eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) inte får diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget. Vidare anges i diskrimineringslagens 3 kap. bl.a. att en utbildningsanordnare inom ramen för sin verksamhet ska arbeta med aktiva åtgärder, dvs. ett förebyggande och främjande arbete för att inom verksamheten motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter. För en utbildningsanordnare ska arbetet med aktiva åtgärder bl.a. omfatta undervisningsformer och organisering av utbildningen samt studiemiljö.

Läroplanerna

I läroplanen för grundskolan (Lgr 11 s. 8) anges att jämställdhet mellan könen är ett av de värden som skolan ska gestalta och förmedla. Enligt läroplanen ska skolan bl.a. aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter samt motverka traditionella könsmönster. I läroplanen för gymnasieskolan anges på liknande sätt som i Lgr 11 att jämställdhet är ett av utbildningens grundläggande värden och att undervisningen till innehåll och uppläggning ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv. Gymnasieskolans läroplan (Gy 11) anger vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan att begränsas av rådande föreställningar och normer om vad som är kvinnligt och manligt (Gy 11 s. 6).

Bakgrund och pågående arbete

Skolverket är en av 41 myndigheter som har ett särskilt regeringsuppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering under 2015–2018 (U2015/04713/S). Jämställdhetsintegreringen ska leda till att verksamheten bättre bidrar till det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetsperspektivet har uppmärksammats i bl.a. uppdraget att förtydliga läroplaner, uppdraget att kartlägga gymnasiesärskolor som bedriver undervisning integrerad med gymnasieskolan, Skolverkets lägesbedömning och i myndighetens strategi för nationell skolutveckling.

Skolverket har även haft ett flertal olika regeringsuppdrag inom jämställdhetsområdet i skolan (U2011/7067/S, U2011/263/(delvis), U2012/3983/S, U2012/3266/S, U2012/1362/S, U2012/492/S, U2013/5044/S, U2012/7365/S). Skolverkets insatser har främst bestått i kompetensutveckling, fortbildning, kunskaps- och erfarenhetsspridning, samverkan och produktion av material. I en avslutande redovisning den 18 februari 2015 (dnr 2011:01314) presenterades insatser som Skolverket gjort inom ramen för de regeringsuppdrag om jämställdhet som myndigheten har fått sedan 2011. Statskontoret har utvärderat Skolverkets uppdrag och överlämnade i mars

2015 rapporten Jämställdhet i skolan – utvärdering av Skolverkets särskilda uppdrag 2008–2014 (Rapport 2015:7).

Inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen (U2015/03844/S) tog Skolverket under 2016 fram kompetensutvecklingsmaterial med fokus på elevers delaktighet och inflytande i undervisningen samt avseende arbetet med att främja likabehandling. Syftet är att utveckla arbetet med jämställdhet, och även normkritik och kränkande behandling, som är viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv. Skolverket har även arbetat fram olika stödsatser som avser arbetsformer och arbetssätt för att utveckla arbetet med skolans värdegrund, däribland gällande jämställdhet och normkritik. En utvärdering av de nationella skolutvecklingsprogrammen för 2016 och 2017 ska lämnas senast den 13 april 2018 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

I Skolverkets regleringsbrev för 2018 fick myndigheten i uppdrag att föreslå ändringar i läroplanerna för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen för att förtydliga skolans uppdrag att motverka traditionella könsmonster, att gestalta och förmedla värden som jämställdhet mellan kvinnor och män samt att aktivt och medvetet främja deras lika rättigheter och möjligheter. Uppdraget ska genomföras med utgångspunkt i Skolverkets redovisning av ett regeringsuppdrag om att föreslå ändringar i läroplaner (U2017/00412/S) och med hänsyn till de olika skolformernas karaktär. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 14 december 2018.

Särskilt om könsuppdelad undervisning

I betänkande 2016/17:UbU17 lämnade riksdagen ett tillkännagivande om ett tydliggörande av skollagen om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad (bet. 2016/17:UbU17, rskr. 2016/17:250).

Regeringen beslutade den 2 februari 2017 om ett uppdrag till Skolverket att föreslå ändringar i läroplanerna för grundskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan för att förtydliga skolans uppdrag att motverka traditionella könsmonster, att gestalta och förmedla värden som jämställdhet mellan kvinnor och män samt att aktivt och medvetet främja deras lika rätt och möjligheter (U2017/00412/S). Ändringarna ska särskilt tydliggöra att den värdegrund som anges i läroplanerna inbegriper att skolan ska organisera undervisningen så att flickor och pojkar möts och arbetar tillsammans i undervisningen. Uppdraget redovisades till Utbildningsdepartementet i juni 2017 och bereds fortfarande inom Regeringskansliet (skr. 2017/18:75 s. 163).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis understryka att jämställdhet har stor betydelse för skolans verksamhet och uppdrag och är ett av de värden som skolan ska gestalta och förmedla. Vikten av arbetet med jämställdhetsfrågor framgår

också tydligt i skolans styrdokument. Enligt läroplanerna ska undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv. Vidare ska skolan bl.a. aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter samt motverka traditionella könsmonster. Eleverna ska uppmanas att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av rådande föreställningar och normer om vad som är kvinnligt och manligt.

Utskottet vill också särskilt lyfta fram att Skolverket över tid har haft ett flertal olika regeringsuppdrag inom jämställdhetsområdet. Exempelvis har myndigheten inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen tagit fram kompetensutvecklingsmaterial om arbetet med att främja likabehandling, bl.a. för att utveckla arbetet med jämställdhet, normkritik och kränkande behandling. Skolverket har också i sitt regleringsbrev för 2018 fått i uppdrag att föreslå ändringar i läroplanerna för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen för att förtydliga skolans uppdrag att motverka traditionella könsmonster, förmedla värden som jämställdhet samt främja lika rättigheter och möjligheter.

När det gäller yrkanden om könsuppdelad undervisning vill utskottet anföra följande. I februari 2017 lämnade regeringen ett uppdrag till Skolverket om att föreslå ändringar i läroplanerna för grundskolan och motsvarande skolformer, förskoleklassen och fritidshemmet, att förtydliga skolans uppdrag att bl.a. motverka traditionella könsmonster och förmedla värden som jämställdhet (U2017/00412/S). Förslagen skulle även tydliggöra att skolan ska organisera undervisningen så att flickor och pojkar möts och arbetar tillsammans. Uppdraget redovisades till Utbildningsdepartementet i maj 2017. Vidare lämnade utskottet våren 2017 ett tillkännagivande till regeringen om ett tydliggörande av skollagen om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad (2016/17:UbU17, rskr. 2016/17:250). Skolverkets förslag till läroplansändringar bereds fortfarande inom Regeringskansliet, och regeringen anger i skrivelse 2017/18:75 Riksdagens skrivelser till regeringen att utskottets tillkännagivande om könsuppdelad undervisning inte är slutbehandlat. Utskottet ser fram emot att ta del av de förslag som väntas på området och ser därmed inga skäl för att nu ställa sig bakom yrkanden om könsuppdelad undervisning.

Med hänvisning till vad som anförts ovan avstyrker utskottet motionerna 2017/18:439 yrkandena 1 och 2, 2017/18:1121, 2017/18:2298, 2017/18:2339 yrkande 11, 2017/18:2468, 2017/18:3182 yrkande 11, 2017/18:3186 yrkande 6, 2017/18:3567 yrkande 28, 2017/18:3574 yrkande 10 och 2017/18:3891 yrkande 3.

Konfessionella inslag i skolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om konfessionella inslag samt traditionella skolavslutningar.

Jämför reservation 7 (SD) och 8 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 33 anförs att landets skolor bör vara skyldiga att ordna traditionella avslutningar för de elever och föräldrar som så önskar. Motsvarande yrkande framförs i motion 2017/18:3390 av Runar Filper (SD).

I motion 2017/18:2353 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD) begärs att det ska införas ett förbud mot muslimsk slöja i den svenska grundskolan, ett förbud som ska gälla såväl lärare som elever.

Enligt motion 2017/18:2383 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD) yrkande 2 bör det tillsättas en utredning med målet att klargöra förhållandena på de konfessionella friskolorna.

Enligt partimotion 2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 17 bör det utredas hur alla skolor kan bli konfessionsfria. Religiös eller annan ideologisk påverkan ska därför inte förekomma i skolan oavsett om det handlar om obligatoriska eller frivilliga inslag i utbildningen, framför motionärerna.

I yrkande 18 framförs att det bör utredas vilka åtgärder som krävs för att alla skolor ska garantera alla elevers rätt till religionsfrihet i enlighet med barnkonventionen.

I motion 2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 9 framförs att skolundervisningen i privata och religiösa skolor ska stå på vetenskaplig grund och att skolan ska vara sekulär samt att ingen minderårig elev ska avskiljas eller skiljas ut från de andra på grund av kön eller religion, vilket medför att skolan ska vara fri från alla typer av religiösa symboler, inklusive klädedräkten för barn under 18 år.

I motion 2017/18:1054 av Petter Löberg m.fl. (S) framförs att skolan bör vara fri från konfessionella inslag.

Gällande rätt

Skollagen

Offentliga huvudmän

I 1 kap 6 § skollagen (2010:800) anges att utbildningen, dvs. den verksamhet inom vilken undervisningen sker utifrån bestämda mål, vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell.

Av förarbetena till skollagen framgår bl.a. att för att undervisning i t.ex. religionskunskap eller historia som innebär en fördjupning i en viss religions

troslära ska anses som icke-konfessionell måste den, som all utbildning i skolväsendet, vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och vara saklig och allsidig. Det innebär bl.a. att det i själva undervisningen inte får förekomma några som helst inslag av utövande bekännelsekaraktär (prop. 2009/10:165 s. 227). Det anges också att bestämmelsen innebär att huvudmannen har ett ansvar för att se till att eleven inte blir ensidigt påverkad i olika trosfrågor (s. 636).

I 1 kap. 3 § skollagen definieras undervisning som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och utbildning definieras som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Fristående huvudmän

Enskilda huvudmän har ett visst utrymme att bedriva verksamhet med konfessionella inslag. I 1 kap. 7 § skollagen anges att undervisningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara icke-konfessionell. I övrigt får utbildningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt. Detta innebär att det för den del av utbildningen som inte är undervisning får en fristående förskola eller skola med konfessionell inriktning ha konfessionella inslag, men deltagandet ska vara frivilligt för den enskilda eleven.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 226) anges att i en skola med konfessionell inriktning kan det enligt regeringens uppfattning finnas utrymme för att inom ramen för utbildningen anordna andakter, bönestunder eller annan form av religionsutövning, t.ex. fördjupning i den egna trosläran som konfirmationsläsning. Inget hindrar heller att det kan finnas inslag av religiösa symboler eller dylikt i inredningen. Om konfessionella inslag förekommer i utbildningen ska deltagandet vara frivilligt för barnet eller eleven.

Diskrimineringslagen

Som nämnts ovan syftar diskrimineringslagen (2008:567) enligt 1 kap. 1 § till att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett bl.a. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Enligt 2 kap. 5 § samma lag gäller att den som bedriver verksamhet som avses i skollagen (2010:800) eller annan utbildningsverksamhet inte får diskriminera något barn eller elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten.

Regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen om religionsfrihet

Varje medborgare är enligt 2 kap. 1 § första stycket regeringsformen (1974:152) gentemot det allmänna tillförsäkrad religionsfrihet, dvs. frihet att

ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion. Religionsfriheten är den enda av de positiva opinionsfriheterna som inte får begränsas genom lag enligt 2 kap. 20 § regeringsformen.

Europakonventionens artikel 9 behandlar tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Var och en har, enligt punkt 1, rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor eller ritualer. Enligt punkt 2 får friheten att utöva sin religion eller tro endast underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra människors fri- och rättigheter.

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionens artikel 14, ska konventionsstaterna respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Vidare ska konventionsstaterna respektera föräldrarnas och i förekommande fall vårdnadshavarnas rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt. Friheten att utöva sin religion eller tro får underkastas endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den allmänna sedligheten eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

Bakgrund och pågående arbete

Särskilt om slöja i skolan

I förarbetena till diskrimineringslagen (prop. 2007/08:95 s. 196 f.) anfördes om klädsel och liknande att särskilt diskrimineringsgrunden religion eller annan trosuppfattning kan aktualisera frågan om huruvida t.ex. en skolas eller en enskild lärares synpunkter på elevernas klädsel kan ha ett diskriminerande inslag. Klädsel är något som normalt bestäms av individen själv. Utgångspunkten bör enligt förarbetena vara att utbildningsanordnare ska visa respekt för enskilda deltagares val av klädsel och liknande, särskilt när det är fråga om religiöst betingade uttryck. Ett förbud för t.ex. skolelever att i vissa angivna sammanhang bära en speciell klädsel – något som har blivit aktuellt i fråga om heltäckande slöja, s.k. burka – kan dock godtas även om klädseln har religiös bakgrund, ifall klädseln i enskilda fall väsentligt skulle försvåra kontakten och samspelet mellan lärare och elever eller medföra särskilda risker vid laborationer eller liknande övningar. Ett avsteg från diskrimineringsförbudet bör enligt förarbetena emellertid i ett sådant sammanhang motiveras av ett syfte som ligger inom ramen för verksamhet som regleras i skollagen.

Konstitutionsutskottet (KU) har vid ett flertal tillfällen behandlat frågor som rör förbud mot slöja i skolan, senast i betänkande 2015/16:KU15. I KU:s betänkande återges relevant reglering i regeringsformen och

diskrimineringslagen samt Europakonventionen (se ovan). KU vidhåller i betänkandet sin tidigare uppfattning att det är en självklar utgångspunkt att var och en har en frihet att klä sig som han eller hon själv vill utan att påtvingas andras värderingar, men att det kan finnas vissa situationer, t.ex. under viss yrkesutövning eller inom utbildningsväsendet, där det kan ha konsekvenser om man döljer hela ansiktet. I enlighet med vad KU tidigare uttalat bör emellertid en lagstiftning som förbjuder burka eller niqab ute i samhället eller som förbjuder slöja för barn i vissa verksamheter inte komma i fråga.

Skolverket publicerade 2012 en promemoria om elever med heltäckande slöja i skolan. I promemorian presenterar och förklarar Skolverket aktuell lagstiftning i bl.a. diskrimineringslagen (se ovan).

Särskilt om skolavslutningar

I betänkande 2015/16:UbU14 lämnade riksdagen ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag om att införa ett undantag från 1 kap. 6 § skollagen med innebörden att konfessionella inslag ska få förekomma i offentliga skolor, i annan utbildning än undervisning, vid vissa tillfällen i samband med firandet av skolavslutningar och andra traditionella högtider (bet. 2015/16:UbU14 s. 44 f.).

Utredning om konfessionella inslag i skolväsendet

Regeringen tillsatte den 10 mars 2018 en särskild utredare som ska analysera regelverket för konfessionella inslag i skolväsendet (dir. 2018:15). Utredaren ska bl.a.

- analysera vad som kan anses följa av Europakonventionen, andra internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och regeringsformen, i relation till konfessionella inslag i skola, förskola och fritidshem, oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild
- analysera för- och nackdelar med konfessionella inslag i olika skolformer, bl.a. ur ett barnrättsperspektiv
- föreslå dels ett förtydligande av gränsdragningen mellan utbildning och undervisning, dels en definition av konfessionell respektive icke-konfessionell inriktning
- kartlägga hur fristående skolor, förskolor och fritidshem med en konfessionell inriktning följer regelverket
- undersöka om det finns ett behov av att ställa särskilda krav för att godkännas som huvudman för en fristående skola, förskola eller fritidshem med konfessionell inriktning
- undersöka om det finns behov av att ändra skollagen för att kunna göra undantag från förbudet mot konfessionella inslag, oavsett huvudman och inriktning, i samband med firandet av skolavslutningar och andra traditionella högtider och, om så bedöms vara fallet, analysera hur ett

- förslag till sådan ändring förhåller sig till bestämmelser som ger uttryck för skolans värdegrund och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2018.

Utskottets ställningstagande

När det gäller yrkanden som på olika sätt berör konfessionella skolor och konfessionella inslag i skolan vill utskottet inledningsvis understryka att undervisningen i alla skolor ska vara konfessionsfri och vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet samt vara saklig och allsidig. Därtill finns ett visst utrymme för fristående skolor att inom ramen för utbildningen bedriva verksamhet med konfessionella inslag. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt för eleverna. Alla medborgare tillförsäkras rätt till religionsfrihet dels i regeringsformen (2 kap. 1 § första stycket), dels i Europakonventionen (9 kap.), dels i FN:s konvention om barnets rättigheter (artikel 14).

Utskottet vill framhålla att regeringen i mars 2018 har tillsatt en utredning som bl.a. ska analysera regelverket för konfessionella inslag i skolväsendet och utifrån denna analys undersöka om det finns behov av att ändra bestämmelserna i skollagen (2010:800) om konfessionella inslag i utbildningen. Utskottet noterar även att utredningens uppdrag också omfattar den fråga som väcktes av utskottet i det tillkännagivande som lämnades i betänkande 2015/16:UbU14, om att införa ett undantag från 1 kap. 6 § skollagen med innebörden att konfessionella inslag ska få förekomma i offentliga skolor, i annan utbildning än undervisning, vid vissa tillfällen i samband med firandet av skolavslutningar och andra traditionella högtider. Utskottet välkomnar utredningen och ser fram emot att ta del av utredningens resultat som väntas i december 2018.

När det gäller yrkanden om förbud mot slöja i skolan vill utbildningsutskottet hänvisa till den behandling av frågan som konstitutionsutskottet (KU) tidigare har gjort, senast i betänkande 2015/16:KU15. I KU:s betänkande återges relevant reglering i regeringsformen och diskrimineringslagen samt Europakonventionen. KU:s ställningstagande är, i enlighet med vad utskottet tidigare har uttalat, att en lagstiftning som förbjuder slöja för barn i vissa verksamheter inte bör komma i fråga. Utbildningsutskottet finner inte anledning att göra något annat ställningstagande i denna fråga.

Utskottet finner heller inga skäl att tillstyrka yrkanden om skyldighet att ordna traditionella skolavslutningar och avstyrker därmed motionerna 2017/18:1054, 2017/18:1062 yrkande 33, 2017/18:2339 yrkandena 17 och 18, 2017/18:2353, 2017/18:2383 yrkande 2, 2017/18:3186 yrkande 9 och 2017/18:3390.

Kränkande behandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om insatser för att motverka mobbing, hedersvåld och sexuella trakasserier i skolan.

Jämför reservation 9 (M), 10 (SD), 11 (C), 12 (V), 13 (L) och 14 (KD).

Motionerna

Insatser mot mobbning

I kommittémotion 2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2 efterfrågas en forskningsöversikt om arbete mot kränkande behandling i skolan. I yrkande 4 anförs att alla skolor ska ha forsknings- och evidensbaserade program mot kränkningar och trakasserier.

I kommittémotion 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17 begärs att det ska genomföras en antimobbningssatsning i den svenska skolan.

I motion 2017/18:333 av Johnny Skalin (SD) föreslås en ändring i skollagen om mobbning, vilken innebär att en elev som misstänks för mobbning omedelbart ska stängas av från undervisningen fram till dess att en utredning har genomförts.

I kommittémotion 2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6 begärs att Skolverkets rapport om antimobbningsprogram från 2011 ska följas upp och att en rekommendation till skolhuvudmännen om vilka program som kan användas bör tas fram.

I motion 2017/18:617 av Anna Wallentheim (S) bör möjligheten att ge skolor och lärare ökade förutsättningar att motverka mobbning ses över.

I motion 2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S) anförs att man bör överväga att utreda hur skolor kan bli bättre på att förhindra och stoppa mobbning och kränkningar.

Insatser för att motverka sexuella trakasserier och hedersvåld

I motion 2017/18:2744 av Jenny Petersson (M) föreslås en nationell strategi för att specifikt förebygga sexuella ofredanden i den svenska skolan.

I kommittémotion 2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkande 22 framförs att det bör utarbetas handlingsplaner mot hedersförtryck och mot kontroll av elever som ska finnas i grund- och gymnasieskolor.

I yrkande 23 betonas behovet av att bekämpa hedersrelaterat förtryck. Motionärerna framför att många unga som utsätts för hedersrelaterat förtryck förbjuds att delta i obligatorisk skolundervisning. Enligt motionärerna bör hämtning av elever som uteblir från obligatorisk undervisning tillämpas, i

syfte att bryta påtvingad frånvaro från undervisning där kunskaper förmedlas som är viktiga för att kunna leva i det svenska samhället.

I partimotion 2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9 framförs att skolan ska vara fri från könsrelaterat förtryck.

I partimotion 2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6 föreslås att det ska tas fram ett stödmaterial till skolorna för att motverka förekomsten av sexuella trakasserier.

I motion 2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7 anförs att regeringen i sitt arbete för jämställdhet mellan könen bör ta initiativ till en särskild upplysningskampanj i landets skolor om hedersvåld som beskriver hedersvåldets historiska ursprung, dess effekter på samhället, hur det strider mot demokratiska principer och mänskliga rättigheter och vad det innebär av frihetsinskränkningar för särskilt flickor och unga kvinnor.

Gällande rätt

Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling regleras i skollagen (2010:800) och diskrimineringslagen (2008:567). Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering, och skollagens sjätte kapitel har som ändamål att motverka kränkande behandling. Båda lagarna ställer krav på att skolor bedriver ett målinriktat arbete för att dels främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter, dels förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling. Skollagen ställer även krav på att skolan och förskolan varje år upprättar en plan mot kränkande behandling, och enligt diskrimineringslagen ska en årlig likabehandlingsplan upprättas.

Skollagen

I 6 kap. 3 § skollagen definieras kränkande behandling som ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet. Det är huvudmannen som ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 §).

Skollagen föreskriver vidare att lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten har en skyldighet att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. Dessa regler ska tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (6 kap. 10 §).

Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina skyldigheter enligt bestämmelserna i skollagen ska huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för den kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet (6 kap. 12 §). Om kränkningen är ringa betalas det inte ut något skadestånd.

Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen syftar till att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (1 kap. 1 §).

I lagens 1 kap. 4 § beskrivs vad som avses med diskriminering och innebörden av direkt och indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier, sexuella trakasserier samt instruktioner att diskriminera. Vidare anges i 2 kap. 7 § att om en utbildningsanordnare får kännedom om att ett barn eller en elev i samband med verksamheten anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är utbildningsanordnaren skyldig att utreda de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta åtgärder som kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Diskrimineringslagens tredje kapitel reglerar aktiva åtgärder för det förebyggande och främjande arbetet för att inom en verksamhet motverka diskriminering och verka för lika rättigheter. I januari 2017 infördes nya bestämmelser om aktiva åtgärder mot diskriminering. Bestämmelserna (3 kap. 16–20 §§) innebär att utbildningsanordnarens skyldighet att arbeta med aktiva åtgärder för att motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter har utvidgats till att omfatta alla diskrimineringsgrunder och gäller för förskolan, skolan och annan verksamhet som regleras i skollagen. Samtidigt infördes dels en skyldighet att genomföra arbetet med aktiva åtgärder i enlighet med ett övergripande ramverk, dels en skyldighet att ha riktlinjer och rutiner för verksamheten för att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier. Vidare har det tidigare kravet på en likabehandlingsplan ersatts med ett allmänt krav på skriftlig dokumentation. Sedan januari 2017 regleras även barns och elevers deltagande i arbetet med aktiva åtgärder mot diskriminering i diskrimineringslagen.

Skolinspektionen och Diskrimineringsombudsmannen (DO) har ett delat ansvar för tillsynen av att man inom skolan följer de regler som handlar om att barn och elever inte ska utsättas för diskriminering och andra kränkningar. Barn och elevombudet (BEO) vid Skolinspektionen har tillsyn över att bestämmelserna i skollagen följs, och Diskrimineringsombudsmannen (DO) har tillsyn över att bestämmelserna i diskrimineringslagen följs. BEO vid Skolinspektionen har bl.a. till uppgift att utreda kränkande behandling som riktats mot barn och elever och att företräda barn eller elever i domstol när BEO:s utredning visar att ett barn eller elev utsatts för kränkande behandling

och det finns förutsättningar att kräva skadestånd från den som driver skolan. DO har ansvar för frågor om trakasserier och diskriminering.

Bakgrund och pågående arbete

Skolverket genomför inom ramen för uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram olika kompetensutvecklings- och stödinsatser, som bl.a. avser arbetsformer och arbetssätt för att utveckla arbetet med skolans värdegrund, t.ex. avseende trygghet, studiero, arbetet mot diskriminering och kränkande behandling, jämställdhet och normkritik (U2013/02553/S, U2013/01285/S, U2013/00941/S, U2015/00941/S, U2015/00299/S, U2015/03844/S). Arbetet kring delaktighet och inflytande samt främjande av likabehandling omfattas bl.a. av programmet Kunskaper och värden. Skolverket ska årligen följa upp genomförandet av uppdraget och lämna en utvärdering av de nationella skolutvecklingsprogrammen senast den 13 april 2018.

På uppdrag av regeringen har Skolverket även genomfört en utbildningssatsning om forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning i skolan (U2007/01205/S). Uppdraget innefattade en utvärdering av program som används mot mobbning och kränkningar (Utvärdering av metoder mot mobbning, rapport 353, 2011). Skolverket har arbetat med att sprida de nya kunskaper som utvärderingen gett och som kan vara till stöd för verksamheterna, bl.a. genom att ta fram publikationen Vad fungerar? Resultat av utvärdering av metoder mot mobbning, som huvudsakligen riktar sig till dem som arbetar i skolan (2011). Diskrimineringsombudsmannen (DO) har i samarbete med andra tillsynsmyndigheter på området tagit fram handledningar och utbildningar om det främjande och förebyggande arbetet.

Den 24 september 2015 gav regeringen Skolverket i uppdrag att föreslå nationella it-strategier för skolväsendet (U2015/04666/S). I uppdraget ingick att lämna förslag för en kritisk, säker och ansvarsfull it-användning hos eleverna, t.ex. när det gäller studiero, personlig integritet och förebyggande av kränkningar, samt vid behov ändringar i läroplaner, kursplaner eller ämnesplaner. Skolverket redovisade uppdraget 2016 (U2016/01646/S och U2016/02148/GV). I mars 2017 beslutade regeringen om ändringar i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan och motsvarande skolformer när det gäller digitalisering i skolan. Ändringarna omfattade bl.a. förtydliganden i skolans uppdrag att ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik och att alla som arbetar i skolan med normer och värden ska uppmärksamma både de möjligheter och de risker som en ökande digitalisering medför. Förslagen i övrigt bereds fortfarande inom Regeringskansliet.

Skolverket har också inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen (U2015/03844/S) bl.a. genomfört olika kompetensutvecklings- och stödinsatser för att utveckla arbetet med skolans värdegrund, t.ex. i fråga om trygghet, studiero, arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.

En utvärdering av de nationella skolutvecklingsprogrammen ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 13 april 2018.

Utredningen Bättre möjligheter att motverka diskriminering

År 2014 tillsatte regeringen en särskild utredare med uppdraget att föreslå hur arbetet mot diskriminering kunde organiseras och effektiviseras. I betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) konstaterade utredaren att det behövs ett samlat ansvar för att motverka kränkningar i skolverksamhet. Utredningen föreslog bl.a. att tillsynsansvaret för arbetet med åtgärder mot diskriminering i skollagsreglerad verksamhet ska läggas på Skolinspektionen och att diskrimineringslagens regler för skollagsreglerad verksamhet till följd av det ska flyttas till skollagen och samordnas med regelverket om kränkande behandling. Ändringarna föreslogs träda i kraft den 1 juli 2018. Förslaget remitterades under hösten 2017 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck

Regeringen har beslutat att genomföra en samlad, flerårig satsning för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Satsningen var en del av budgetpropositionen för 2018 och omfattar åtgärder för 100 miljoner kronor 2018 samt 57 miljoner kronor årligen 2019–2020. Satsningen innefattar uppdrag till länsstyrelser och andra myndigheter, stöd till lokalt arbete samt till förebyggande verksamhet. Åtgärderna genomförs inom ramen för regeringens tioåriga nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (prop. 2017/18:1 utg.omr. 13 s. 79).

Som en del i genomförandet av strategin genomförs ett åtgärdsprogram med nya insatser under perioden 2017–2020. Inom ramen för åtgärdsprogrammet genomförs bl.a. insatser för att stödja utvecklingen och spridningen av universellt våldspreventivt arbete med målsättningen att nå alla unga samt en granskning av skolans sex- och samlevnadsundervisning.

Frågor om hedersrelaterat våld och förtryck ingår även i Jämställdhetsmyndighetens uppdrag. Denna myndighet inrättades den 1 januari 2018. När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck ska Jämställdhetsmyndigheten särskilt inrikta sig på nationell kunskapsutveckling och strategiska, övergripande frågor. Från Uppsala universitet överförs de verksamheter som avser utveckling och spridning av evidensbaserad kunskap och information samt sammanställning av aktuell forskning inom bl.a. området hedersrelaterat våld och förtryck (prop. 2017/18:1 utg.omr. 13 s. 76).

Utskottets ställningstagande

Insatser för att motverka mobbning

När det gäller motionsyrkanden om insatser för att motverka mobbning, sexuella trakasserier och hedersvåld vill utskottet anföra följande. Skollagen

fastställer tydligt skolans ansvar för att förebygga och åtgärda kränkande behandling, mobbning, diskriminering och trakasserier. Skollagen föreskriver bl.a. att lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten har en skyldighet att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. Förskolechefen eller rektorn har på motsvarande sätt en skyldighet att anmäla förekomsten av kränkande behandling till skolhuvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Flera myndigheter har till uppgift att ge stöd till skolan och att följa hur skolan hanterar detta ansvar. Skolverket och Diskrimineringsombudsmannen (DO) stöder skolans personal genom material och utvecklingsinsatser. Genom sin tillsyn uppmärksammar och återkopplar Skolinspektionen brister i skolornas arbete med dessa frågor. Barn- och elevombudsmannen (BEO) har en viktig roll i fråga om att ge elever och vårdnadshavare stöd vid anmälningar om kränkande behandling.

Under de senaste åren har bl.a. Skolverket genomfört ett flertal regeringsuppdrag inom området. Utskottet vill särskilt lyfta fram att Skolverket inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen driver olika kompetensutvecklings- och stödinsatser som bl.a. avser arbetssätt för att utveckla värdegrundsarbetet, t.ex. avseende trygghet, studiero, diskriminering och kränkande behandling. Vidare beslutade regeringen i mars 2017 om ändringar i läroplanerna för grund- och gymnasieskolan när det gäller digitalisering i skolan, ändringar som bl.a. omfattade förtydliganden i skolans uppdrag att ge eleverna möjlighet att utveckla en ansvarsfull it-användning, t.ex. när det gäller studiero, personlig integritet och förebyggande av kränkningar.

Utskottet vill sammanfattningsvis understryka att skolan ska vara en trygg plats för alla elever och att ingen elev ska behöva utsättas eller känna oro för kränkande behandling eller trakasserier i skolan. Arbetet med att ge barn och elever en trygg miljö i skolan, utan kränkande behandling eller trakasserier, måste därför hela tiden hållas levande och aktivt hos alla som är berörda. Enligt utskottets mening finns det förutsättningar att göra detta utifrån gällande reglering och det arbete som utförs av skolhuvudmän och ansvariga myndigheter. Utöver detta avvaktar utskottet Regeringskansliets beredning av de förslag bl.a. om ett samlat myndighetsansvar för arbetet mot kränkande behandling inom skolans verksamhet som lämnades av Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering.

Med hänvisning till det som anförts ovan avstyrks motionerna 2017/18:333, 2017/18:617, 2017/18:1062 yrkande 17, 2017/18:2224, 2017/18:3355 yrkandena 2 och 4 och 2017/18:3601 yrkande 6.

Insatser för att motverka könsrelaterade trakasserier och hedersrelaterat förtryck

När det gäller yrkanden som berör insatser för att motverka könsrelaterade trakasserier och hedersrelaterat förtryck vill utskottet påminna om att skollagen (2010:800) och diskrimineringslagen (2008:567) ställer krav på att skolor ska bedriva ett målinriktat arbete för att dels främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter, dels förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling. Skollagen ställer även krav på att skolorna varje år ska upprätta en plan mot kränkande behandling, och enligt diskrimineringslagen ska en årlig likabehandlingsplan upprättas.

Inom ramen för regeringens tioåriga nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10) genomförs en samlad, flerårig satsning för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Satsningen innefattar uppdrag till länsstyrelser och andra myndigheter, stöd till lokalt arbete samt till förebyggande verksamhet. Åtgärdsprogrammet omfattar även insatser för att stödja utvecklingen och spridningen av universellt våldspreventivt arbete med målsättningen att nå alla unga samt en granskning av skolans sex- och samlevnadsundervisning.

I sammanhanget vill utskottet erinra om att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck även ingår i den nyinrättade Jämställdhetsmyndighetens uppdrag. Myndigheten ska särskilt inrikta sig på övergripande nationell kunskapsutveckling och strategiska, övergripande frågor.

Med hänvisning till pågående arbete avstyrks därmed motionerna 2017/18:2339 yrkande 6, 2017/18:2744, 2017/18:3186 yrkande 7, 2017/18:3574 yrkande 9 och 2017/18:3789 yrkandena 22 och 23.

Läromedel, undervisningsmetoder och skolbibliotek

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om undervisningsmetoder, om kvalitetsmärkning av läromedel samt rätten till skolbibliotek.

Jämför reservation 15 (V), 16 (KD) och 17 (V).

Motionerna

Läromedel och undervisningsmetoder

I kommittémotion 2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 2 framhåller motionärerna att man bör tillsätta en utredning om inrättandet av en instans för utvärdering av skolans undervisningsmetoder.

I yrkande 3 framhåller motionärerna att det behövs mer forskning om vilka pedagogiska metoder som ger bra resultat. Motionärerna pekar på att den pedagogiska forskningen i Sverige i liten utsträckning fokuserar på utvärdering av undervisningsmetoder. De undervisningsmetoder som används

i skolan måste enligt motionärerna ha bättre stöd i forskning och utvärdering innan de introduceras. Motionärerna anser därför att det bör inrättas en funktion liknande den som finns inom hälso- och sjukvården (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU) som får uppdraget att dels utvärdera undervisningsmetoder, dels stimulera akademisk forskning inom området.

I partimotion 2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9 framförs att regeringen bör tillsätta en utredning om ett inrättande av en kvalitetsmärkning av läromedel som är utformade i enlighet med läroplanernas värdegrund. Enligt motionärerna skulle detta dels underlätta för skolorna när de köper in läromedel, dels sätta press på läromedelsförlagen att tänka igenom vad de publicerar.

Skolbibliotek

Enligt partimotion 2017/18:2337 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 5 bör regeringen återkomma med ett förslag som innebär att elevernas rätt till skolbibliotek stärks.

Läromedel och undervisningsmetoder

Gällande rätt

Enligt 1 kap. 5 § skollagen (2010:800) ska utbildningen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Av förarbetena till skollagen framgår att de nationella styrdokumenterna ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen och att detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt genom att kritiskt granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Vidare framgår det att formuleringen om vetenskaplig grund och erfarenhet tydliggör lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund (prop. 2009/10:165 s. 223 f.).

Enligt Skolverkets instruktion ska myndigheten stödja kommuner och andra huvudmän i deras utbildningsverksamhet och andra pedagogiska verksamheter samt bidra till att förbättra deras förutsättningar att arbeta med utveckling av verksamheten för ökad måluppfyllelse genom att bl.a. sammanställa och sprida kunskap om resultat av forskning (7 § förordningen [2015:1047] med instruktion för Statens skolverk).

Enligt skollagen ska alla elever utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning (9 kap. 8 §, 10 kap. 10 §, 11 kap. 13 §, 12 kap. 10 §, 13 kap. 10 §, 15 kap. 17 §, 18 kap. 18 §, 20 kap. 7 § samt 21 kap. 6 §). Enligt Lgr 11 är det rektorn som har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning.

bl.a. skolbibliotek och digitala verktyg (Lgr 11 s. 18). Även enligt läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11 s. 11) har rektorn särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bl.a. skolbibliotek och digitala verktyg. Vidare anges i förarbetena till skollagen att skolorna ska ha en betydande pedagogisk frihet att utforma undervisningen och välja stoff och läromedel på det sätt som passar de lokala förutsättningarna och skolans pedagogiska profil (prop. 2009/10:165 s. 263).

Bakgrund och pågående arbete

Myndigheten Skolforskningsinstitutet inledde sin verksamhet den 1 januari 2015. Skolforskningsinstitutets huvuduppgift är att bidra till att de verksamma inom skolväsendet ges goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen med stöd av vetenskapligt underbyggda metoder och arbetssätt. Institutet ska bidra till goda förutsättningar för barns och elevers utveckling och lärande och till förbättrade kunskapsresultat för elever. Dessutom ska institutet validera forskningsresultat inom området med avseende på kvalitet och relevans, systematiskt sammanställa forskningsresultat med god vetenskaplig kvalitet och presentera resultaten på ett sätt som är användbart för de verksamma inom skolväsendet. Institutet ska även sprida forskningsresultaten och göra dem tillgängliga för de verksamma inom skolväsendet. Vidare ska institutet utlysa medel för praktikinära forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom de områden där relevant sådan forskning saknas och fördela medel till praktikinära forskning av högsta vetenskapliga kvalitet (se förordningen [2014:1578] med instruktion för Skolforskningsinstitutet).

I forskningspropositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) framförde regeringen med anledning av att utbildningen inom skolväsendet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, att samverkan mellan utbildning, praktik och forskning därför är av avgörande betydelse såväl för skolväsendet som för lärarutbildningarna. Regeringen föreslog även att medel avsätts för forskarskolor för anställda vid universitet och högskolor för att stärka den vetenskapliga grunden och öka tillgången på forskarutbildade lärare inom lärarutbildningarna.

Skolkommissionen överlämnade sitt delbetänkande Samling för skolan – Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet (SOU 2016:38) i maj 2016. Slutbetänkandet, Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet (SOU 2017:35), lämnades till regeringen i april 2017. I slutbetänkandet redovisades kommissionens bedömningar och förslag inom de identifierade utvecklingsområdena. Skolkommissionen framförde bl.a. att samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän är en förutsättning för en lärarutbildning av god kvalitet och

därmed för skolväsendet i stort. Det handlar dels om att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt och främja kunskap om effektiva undervisningsmetoder i skolan, dels om att stärka den vetenskapliga grunden i lärarutbildningarna. Skolkommisionen framförde vidare att förutsättningarna för god kvalitet i undervisningen behöver stärkas och utjämnas i hela skolsystemet för att förbättrade kunskaper och en starkt likvärdighet ska kunna uppnås. Skolkommisionens förslag bereds fortfarande i Regeringskansliet.

Utredningen Praktikinära skolforskning i samverkan (PiS) överlämnade i mars 2018 betänkandet Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19) till regeringen. I betänkandet föreslår utredningen tre rekommendationer till huvudmän inom skolväsendet, sex rekommendationer till lärosäten med lärar- och förskollärarytbildningar och elva rekommendationer till regeringen. Sammantaget ska rekommendationerna stärka skolhuvudmännens medverkan i praktikinära forskning, stärka lärosätenas roll i utbildningssystemet, stärka uppdraget till Skolforskningsinstitutet, på sikt öka medelstillelningen för praktikutvecklande forskning samt skapa utrymme för samverkan i det dagliga arbetet. Utredningen rekommenderade också regeringen att förtydliga uppdraget till den försöksverksamhet med praktikinära forskning som pågår under perioden 2017–2021.

Skolbibliotek

Gällande rätt

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Det finns även en hänvisning till denna bestämmelse i 10 § bibliotekslagen (2013:801).

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 283–284) anges att skolbiblioteken spelar en viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildning. I skollagen finns inte någon definition av begreppet skolbibliotek, men i förarbetena förklaras att man vanligtvis brukar avse en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgiften att stödja elevernas lärande.

Enligt förarbetena till skollagen måste tillgången till skolbibliotek kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. Som exempel anges att en liten skola i glesbygden eller en nystartad skola med få elever kan ha helt andra förutsättningar och behov av lösningar än en storstadsskola. Det är skolans huvudman som avgör hur elevernas tillgång till skolbibliotek ska lösas.

I den reviderade läroplan som börjar gälla den 1 juli 2018 förtydligas skolbibliotekens pedagogiska funktion och deras uppdrag att som en del av

undervisningen stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens (Lgr 11 s. 19 och Gy 11 s. 12).

Bakgrund och pågående arbete

Skolinspektionen har tagit fram följande krav som ska vara uppfyllda för att eleverna ska anses ha tillgång till ett skolbibliotek och som myndigheten utgår från i sin tillsyn:

- Eleverna ska ha tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.
- Biblioteket ska omfatta böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
- Biblioteket ska vara anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Nationell biblioteksstrategi

Kungliga biblioteket fick 2015 i uppdrag av regeringen att ta fram förslag till en nationell biblioteksstrategi (Ku2014/01693/KI, Ku2015/00747/KI). I uppdraget ingår bl.a. att, tillsammans med berörda aktörer på skolområdet, göra en analys av vilka utvecklingsbehov som finns för skolbiblioteken för att de i ökad grad ska kunna främja språkutveckling och stimulera till läsning. Kungliga biblioteket ska lämna en fördjupad delredovisning av uppdraget med förslag till en nationell biblioteksstrategi senast den 31 maj 2018. En slutredovisning ska lämnas senast den 1 mars 2019.

Under 2015 bildades en myndighetsövergripande grupp med uppdraget att arbeta specifikt med frågan om skolbibliotek. Deltagande myndigheter är utöver Kungliga biblioteket, Kulturrådet, Medierådet, Myndigheten för tillgängliga medier, Skolinspektionen, Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statens Medieråd. Kungliga biblioteket beskriver i sin årsredovisning för 2016 (s. 38) att gruppen under 2016 publicerade en rapport om hur de olika myndigheternas uppdrag ser ut, vad som kan sägas om läget för skolbiblioteken baserat på redan gjorda insatser samt problembeskrivningar. Vidare inleddes arbetet med den nationella biblioteksstrategin som ska delredovisas i maj 2018.

Personalförstärkningar till skolbibliotek

Riksdagen beslutade genom godkännandet av budgetpropositionen för 2016 om statsbidrag för personalförstärkningar till skolbiblioteken i grundskolan och motsvarande skolformer, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för att stärka skolbibliotekens roll för elevernas läslust och läsförmåga (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 221, bet. 2015/16:UbU1 s. 42). Syftet med statsbidraget är att öka skolbibliotekens möjligheter att stödja elevernas lärande, stimulera deras läslust och främja deras språkutveckling. Enligt

förordningen (2016:370) om statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek får statsbidrag lämnas för anställning av personal som har utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap och som innebär en personalförstärkning, i form av en utökad personalnärvaro i skolbiblioteken. Om det inte finns någon sådan personal får statsbidrag lämnas för anställning av personal som har annan lämplig utbildning. Skolverket ansvarar för att pröva frågor inom ramen för statsbidraget och att betala ut bidraget. Under läsåret 2016/17 sökte 369 huvudmän statsbidrag om ca 57 miljoner kronor, och 226 huvudmän beviljades statsbidrag om ca 30 miljoner kronor (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 s. 110). Skolverket redovisade i november 2017 en utvärdering av satsningen (dnr 2017:222).

Som komplement till uppdraget om personalförstärkningar till skolbiblioteken ska Skolverket även se över i vilken mån skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariernas kompetens i dag används på bästa sätt för att stärka utbildningens kvalitet. Skolverket ska vid behov lämna förslag till åtgärder och författningsändringar och i förekommande fall föreslå finansiering. Uppdraget ska redovisas den 31 mars 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 s. 110).

Utskottets ställningstagande

Läromedel och undervisningsmetoder

Inledningsvis kan utskottet konstatera att skollagen fastställer att utbildningen i skolväsendet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vidare ger de nationella styrdokumenterna läraren utrymme att välja innehåll, metoder och arbetssätt för att nå målen, och detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning. Enligt utskottets mening är värdering av läromedels perspektiv en uppgift som är en naturlig del av det professionella arbetet för skolans ansvariga.

Skollagens bestämmelser riktar sig både till dem som utformar styrdokument för skolan och till dem som är verksamma i skolan. Utskottet vill därför framhålla vikten av att skolor har ett forskningsbaserat arbetssätt som grund för det egna utvecklingsarbetet, att varje lärare håller sig orienterad inom sitt ämnesområde och följer den pedagogiska utvecklingen och forskningen. Det betyder i sin tur att rektorer, förskolechefer och huvudmän har ansvar för att skolans personal får möjlighet till kollegialt lärande och till att utveckla sina ämnes- och metodkunskaper samt stöd när det gäller att ta del av den senaste forskningen.

Utskottet vill även framhålla att Skolverket bevakar forskning inom flera områden med målet att öka kunskapen om forskning hos rektorer och lärare, så att de kan dra nytta av och använda forskningsresultaten i praktiken. Skolverket samarbetar med olika universitet och högskolor där forskning bedrivs. Därutöver har Skolforskningsinstitutet som främsta uppgift att se till att de verksamma inom förskolan och skolan ges goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen, med stöd av vetenskapligt

underbyggda metoder och arbetssätt. Myndigheten ska även utlysa och fördela medel till praktiktäna forskning av högsta vetenskapliga kvalitet.

Vidare har utskottet noterat betänkandet Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19) och dess rekommendationer om att bl.a. stärka skolhuvudmännens medverkan i praktiktäna forskning och lärosätenas roll i utbildningssystemet samt om att skapa utrymme för samverkan i det dagliga arbetet.

Med hänvisning till gällande rätt och pågående arbete avstyrker utskottet motionerna 2017/18:2339 yrkande 9 och 2017/18:3601 yrkandena 2 och 3.

Skolbibliotek

När det gäller motionsyrkandet om skolbibliotek vill utskottet anföra följande. Skollagens bestämmelse om rätten till tillgång till skolbibliotek för alla elever är betydelsefull för elevernas lärande. I de reviderade läroplaner som börjar gälla i juli 2018 har skolbibliotekens pedagogiska funktion och uppdrag som en del av undervisningen i att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens förtydligats. Utskottet ser mycket positivt på dessa förtydliganden. I sammanhanget vill utskottet även lyfta fram att regeringen även har inrättat ett statsbidrag för personalförstärkningar till skolbiblioteken för att stärka elevernas läslust och läsförmåga.

Utskottet vill också särskilt uppmärksamma Kungliga bibliotekets pågående uppdrag att ta fram förslag till en nationell biblioteksstrategi, vilket bl.a. innefattar frågan om utvecklingsbehov för skolbiblioteken, samt den myndighetsöverskridande grupp som har bildats inom ramen för uppdraget för att hantera frågan om skolbibliotek. Utskottet ser fram emot att ta del av den delredovisning av uppdraget som väntas i maj 2018.

Trots pågående arbete saknas fortfarande skolbibliotek på många skolor. Utskottet anser därför att det är viktigt att fortsätta att följa frågan om tillgången till skolbibliotek. I detta sammanhang spelar Skolinspektionens tillsyn en viktig roll, och utskottet vill, liksom i tidigare ställningstaganden (se t.ex. bet. 2016/17:UbU17), framhålla den uttolkning av bestämmelsen om skolbibliotek som Skolinspektionen har tagit fram som utgångspunkt i sin tillsyn.

Med hänvisning till pågående arbete avstyrks motion 2017/18:2337 yrkande 5.

Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden samt om att införa en klassikerlista.

Jämför reservation 18 (SD), 19 (KD) och 20 (SD, KD) samt det särskilda yttrandet (L).

Motionerna

Motion 2017/18:1021 av Lotta Finstorp (M) behandlar möjligheterna till en översyn av informationen om socialförsäkringssystemet till elever i den svenska grundskolan och gymnasiet.

I motion 2017/18:2362 av Jessika Roswall (M) föreslås att regeringen ska överväga att se över mer omfattande skolundervisning i privatekonomi, så att unga får användning för sina kunskaper i verkliga livet och på så sätt förhindras att hamna i skuldsättning.

I motion 2017/18:2926 av Boriana Åberg (M) föreslås att trafikundervisningen i grundskolan ska förstärkas. Motionären pekar på att den undervisning som finns främst ges till barn i de yngre åldrarna, och därför bör trafikundervisningen i skolan förstärkas och ges även längre upp i åldrarna.

I kommittémotion 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 32 framför motionärerna att skolan ska förmedla en djupgående förståelse och acceptans för vårt svenska kulturarv. I yrkande 36 anför motionärerna att elevernas miljömedvetenhet bör stimuleras. Därigenom kan kunskapen öka om vikten av ett hållbart och ekologiskt samhälle, menar motionärerna.

I motion 2017/18:189 av Markus Wiechel (SD) framför motionären att regeringen bör överväga att se över möjligheten om att införa mer omfattande skolundervisning i privatekonomi, för att unga ska få användning för dessa kunskaper i verkliga livet och på så sätt förhindras att hamna i skuldsättning.

I motion 2017/18:486 av Jeff Ahl (SD) föreslås att totalförsvarskunskap ska bli en obligatorisk kurs på högstadiet och att regeringen ska tillsätta en utredning om att samordna och standardisera ett utbildningspaket i ämnet.

I motion 2017/18:2046 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1 förespråkar motionären ökad undervisning med tillhörande praktik för elever om samhällsviktiga funktioner, som exempelvis äldreomsorg, polis, brandkår och sjukvård.

I yrkande 2 anför att regeringen bör vidta åtgärder för ökad undervisning i respekt, vett och etikett samt sociala koder.

I yrkande 3 anför motionären att regeringen bör återkomma med förslag som syftar till att öka en verklighets- och djurnära pedagogik i Sveriges skolor.

I motion 2017/18:2062 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1 framför motionären att regeringen bör få i uppdrag att verka för försvarsvänliga kurser

i gymnasieskolan där samhällsplikt lärs ut samt att samverkan mellan försvaret och gymnasieskolan utvecklas.

I motion 2017/18:2065 av Johan Nissinen och Cassandra Sundin (båda SD) framförs att kommunismens och nationalsocialismens brott mot mänskligheten ska läggas till i läroplanen för historia i årskurs 7–9.

I motion 2017/18:2284 av Markus Wiechel och Johan Nissinen (båda SD) yrkande 1 anförs att regeringen bör ta fram förslag till hur trafiksäkerhet och grundläggande trafikteori kan föras in i skolan.

I motion 2017/18:3333 av Paula Bieler och Markus Wiechel (båda SD) föreslås en utredning om hur ökade kunskaper om arbetsrätt och arbetsmarknadens villkor på bästa sätt kan föras in i grundskolans utbildningsplaner.

I motion 2017/18:3783 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) framför motionärerna att hemkunskapsämnet i grundskolan bör utvecklas till att omfatta grundläggande kriskunskap.

I motion 2017/18:3470 av Johanna Jönsson (C) yrkande 1 förespråkas att det ska införas kunskaper om personlig utveckling i skolan.

I yrkande 2 anför motionären att det bör tillsättas en utredning som undersöker hur medveten närvaro kan användas i skolan.

I motion 2017/18:498 av Robert Hannah och Birgitta Ohlsson (båda L) anförs att undervisning om Seyfo bör skrivas in i den svenska läroplanen. Motionärerna framhåller att det i svenska läroplaner finns skrivningar om världskrigen, Förintelsen och Gulag men att det saknas skrivningar om Seyfo.

I kommittémotion 2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 21 föreslås att regeringen ska återkomma med förslag på hur en klassikerlista ska införas i den svenska skolan.

I yrkande 37 föreslås att programmering ska införas i grundskolan på samma villkor som för sy- och träslöjd.

Bakgrund och gällande rätt

Grundskolan

Grundskolans ämnen räknas upp i skollagen (10 kap. 4 §). Undervisningen ska omfatta bild, engelska, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, matematik, musik, naturorienterande ämnen (biologi, fysik och kemi), samhällsorienterande ämnen (geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap), slöjd, svenska eller svenska som andraspråk, och teknik. Dessutom ska modersmål, för de elever som ska erbjudas sådan undervisning, och språkval finnas som ämne. För varje ämne ska det finnas en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kursplaner (10 kap. 8 §).

Från och med den 1 juli 2018 träder en nya stadiindelning för grundskolan och regleringen av undervisningstiden per stadium i kraft. Den nya regleringen innebär att grundskolans timplan ska regleras på förordningsnivå som en bilaga till skolförordningen (2011:185). Vidare innebär lagändringarna att

moderna språk ska anges som ett ämne i skollagen och att undervisningstiden i sameskolan ska utökas med 48 timmar för språkval, som är en avsatt tid inom vilken eleven kan göra vissa val. Undervisningen i språkval kommer att påbörjas senast i årskurs 6 (prop. 2016/17:143, bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339).

Utöver undervisningen i de särskilda ämnena finns elevens val och skolans val (10 kap. 4 § skollagen). Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Skolans val får omfatta ett lokalt tillval, om Skolverket har godkänt en plan för undervisningen. En del eller hela utrymmet för skolans val ska kunna användas till ett sådant lokalt tillval. Det kan handla om ett speciellt område som inte täcks av kursplanerna.

Kursplanerna för respektive ämne framgår av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11, reviderad 2017).

Av förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 368) framgår att läroplanen inklusive kursplanerna och kunskapskraven uttrycker de kunskaper och värden som eleverna ska ha med sig från grundskolan. När det gäller utformningen av undervisningen, bl.a. val av stoff och metoder, framgår det av förarbetena att styrdokumentet ger stor frihet för varje skola att organisera undervisningen efter egna förutsättningar och pedagogiska val.

Enligt 9 kap. 8 § skolförordningen ska huvudmannen erbjuda eleverna ett allsidigt urval av ämnen som elevens val. Som elevens val får ett språk som eleven inte tidigare har fått undervisning i (nybörjarspråk) erbjudas. Huvudmannen är inte skyldig att anordna undervisning i ett nybörjarspråk som erbjudits som elevens val om färre än fem elever väljer språket.

Vidare framgår av 9 kap. 9 § skolförordningen att det i timplanen anges ett antal timmar som får användas för skolans val. Utrymmet för skolans val ska användas för undervisning i ett eller flera ämnen. Det är rektorn som beslutar om hur utrymmet för skolans val ska användas.

Gymnasieskolan

I 4 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039) anges att om inte något annat följer av paragrafens bestämmelser eller andra föreskrifter som regeringen meddelat, får Skolverket meddela föreskrifter om vilka ämnen och kurser som ska ingå i respektive program och i de nationella inriktningarna. Exempelvis specificeras i gymnasieförordningen (4 kap. 1 § fjärde stycket) vilka kurser i språk som får erbjudas på det humanistiska programmens inriktning språk. På det naturvetenskapliga programmens inriktning naturvetenskap och samhälle får som naturvetenskapligt ämne kurser i biologi, fysik eller kemi erbjudas.

Av läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11, reviderad 2017) framgår att de gymnasiegemensamma ämnena är ämnen som alla gymnasieelever läser. De varierar i omfattning mellan de olika programmen. Det finns nio gymnasiegemensamma ämnen: engelska, historia, idrott och hälsa, matematik, naturkunskap, religionskunskap, samhällskunskap, och svenska eller svenska

som andraspråk. Varje program innehåller också ett antal programgemensamma ämnen, programfördjupning, inriktningskurser och individuellt val. Programgemensamma ämnen är ämnen som alla elever på ett specifikt program läser. De ger programmet dess prägel. Inriktningar finns på alla program utom vård- och omsorgsprogrammet. En inriktning är ett område som eleven väljer inom ett program. Programfördjupningen innehåller ämnen och kurser som ligger inom ramen för examensmålen och programmets karaktär och som kompletterar och fördjupar de programgemensamma ämnena. Den ska ge utrymme för specialisering inom programmets karaktär. Inom det individuella valet på yrkesprogrammen ska skolan erbjuda kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Estetiska kurser och kurser i idrott och hälsa ska alltid erbjudas på samtliga program. Dessutom ska de nationella programmen innehålla ett gymnasiearbete som sammanfattar utbildningen på programmet. Gymnasiearbetet måste vara godkänt för att eleven ska få examen.

Under våren 2018 ska riksdagen behandla proposition 2017/18:184 Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program. Propositionen innehåller två förslag till ändringar i skollagen (2010:800), dels att kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå ska ingå i alla nationella yrkesprogram i gymnasieskolan, dels att ett estetiskt ämne ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2019.

Övergripande perspektiv i läroplanerna

Enligt 1 kap. 11 § skollagen (2010:800) ska det för varje skolform och för fritidshemmet gälla en läroplan som utgår från bestämmelserna i skollagen. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om läroplaner.

Både i Lgr 11 (s. 9–10) och Gy 11 (s. 7) anges fyra övergripande perspektiv som ingår i skolans uppdrag och som ska anläggas i all undervisning:

- Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.
- Genom ett *miljöperspektiv* ska undervisningen bl.a. belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.
- Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang, skapa internationell solidaritet, förbereda för ett samhälle med kontakter över kultur- och nationsgränser samt utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

- Det *etiska perspektivet* ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Av både läroplanen för grundskolan (Lgr 11 s. 19) och läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11 s. 15–16) framgår vidare att en skolas rektor har ansvar för att undervisningen integrerar ämnesövergripande kunskapsområden, vilket bl.a. inkluderar miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor samt sex och samlevnad.

Särskilt om undervisning i lag och rätt och hållbar utveckling

I de övergripande målen i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11 s. 13–14) anges att varje elev efter genomgången grundskola bl.a. ska ha fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället. Eleverna ska också ha fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället. Dessa frågor ingår även mer specifikt i kursplanen för undervisningen i samhällskunskap och de naturorienterande ämnena. Exempelvis förklaras i Skolverkets kommentarmaterial för undervisningen i samhällskunskap bl.a. mer ingående om kursplanens innehåll när det gäller frågor om regler, lagar och lagstiftning.

I de övergripande målen och riktlinjerna i läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11 s. 9–10) anges att skolan bl.a. har ansvar för att varje elev har kunskap om de mänskliga rättigheterna och om samhälls- och arbetsliv, att eleven har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetslivet samt har förmåga att kritiskt granska och bedöma det han eller hon ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor. I läroplanens beskrivning av det gymnasiegemensamma ämnet samhällskunskap, som alla gymnasieelever läser, ingår även mer specifikt frågor om lag och rätt.

Vidare framgår av läroplanen för gymnasieskolan att miljöperspektivet i undervisningen i gymnasieskolan ska ge eleverna insikter så att de dels själva kan medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels kan skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling (Gy 11 s. 7).

Särskilt om undervisning i samhällsplikt och fostran

Av 1 kap. 4 § skollagen (2010:800) framgår att ett av syftena med utbildningen inom skolväsendet är att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

I beskrivningen av skolans uppdrag i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet anges bl.a. att utbildning och fostran i

djupare mening är en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa (Lgr 11 s. 9). Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Skolan har också i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver.

Skolans uppdrag uttrycks även i läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11 s. 6). Bland annat anges att utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. Utbildningen ska vidare bidra till elevernas allsidiga utveckling.

Särskilt om datorkunskap och programmering

Den 24 september 2015 gav regeringen Skolverket i uppdrag att föreslå nationella it-strategier för skolväsendet (U2015/04666/S). I uppdraget ingick att lämna förslag för en kritisk, säker och ansvarsfull it-användning hos eleverna, t.ex. när det gäller studiero, personlig integritet och förebyggande av kränkningar, samt vid behov ändringar i läroplaner, kursplaner eller ämnesplaner. Skolverket redovisade uppdraget 2016 (U2016/01646/S och U2016/02148/GV).

I mars 2017 beslutade regeringen om förtydliganden och förstärkningar av bl.a. läroplaner, kursplaner och ämnesplaner för grundskolan och gymnasieskolan (Lgr 11 och Gy 11, reviderade 2017). Syftet är att tydliggöra skolans uppdrag att stärka elevernas digitala kompetens. Ändringarna rör rektorers och lärares uppdrag, skolbibliotekets roll och undervisningen i enskilda ämnen. Sammanfattningsvis innebär ändringarna att programmering införs som ett tydligt inslag i flera olika ämnen i grundskolan, framför allt i teknik- och matematikämnen, att elevernas källkritiska förmåga stärks, att eleverna ska kunna lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt med användning av digital teknik, att eleverna ska arbeta med digitala texter, medier och verktyg, att de ska använda och förstå digitala system och tjänster och att de ska utveckla en förståelse för digitaliseringens påverkan på individ och samhälle. Ändringarna omfattade vidare förtydliganden i skolans uppdrag att ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik och att alla som arbetar i skolan med arbetet med normer och värden ska uppmärksamma både möjligheter och risker som en ökande digitalisering medför. I exempelvis kursplanen för samhällskunskap i grundskolan har det i det centrala innehållet för ämnet gjorts tillägg om hur man agerar ansvarsfullt vid användning av digitala och andra medier utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter.

Regeringen presenterade den 19 oktober 2017 en nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet. Regeringens övergripande mål för den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet är att det svenska skolväsendet ska vara ledande i att använda digitaliseringens möjligheter på

bästa sätt för att uppnå en hög digital kompetens hos barn och elever och för att främja kunskapsutvecklingen och likvärdigheten. Strategin innehåller tre fokusområden för de åtgärder som sammantaget ska leda till att det övergripande målet för strategin uppnås. Varje fokusområde innefattar ett mål och flera delmål som ska uppnås till 2022. De tre fokusområdena är digital kompetens för alla i skolväsendet, likvärdig tillgång och användning samt forskning och uppföljning kring digitaliseringens möjligheter. Strategin lyfter även fram behovet av kompetensutveckling i digitala verktyg för huvudmän, rektorer och lärare inom skolväsendet.

Särskilt om privatekonomi

Olika aspekter av privatekonomi ingår i flera av grundskolans ämnen. I exempelvis kursplanerna för hem- och konsumentkunskap anges att undervisningen också ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om konsumtionens villkor, om sparande, krediter och lån. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar att göra välgrundade val när det gäller privatekonomi och kunna hantera olika problem och situationer som en ung konsument kan ställas inför. Som centralt innehåll för årskurs 7–9 anges bl.a. att följande bör ingå när det gäller ungas privatekonomi: att handla över internet; att låna pengar; att handla på kredit eller avbetalning; att teckna abonnemang. Frågor om privatekonomi ingår också som en del av kunskapskraven för ämnet (Lgr 11 s. 42–44). Frågor om ekonomi behandlas också särskilt i ämnet samhällskunskap i grundskolan.

Ekonomi som ämne spelar en viktig roll i flera av gymnasieskolans program. I gymnasieskolans ämne samhällskunskap behandlas specifikt frågor om privatekonomi. I kursplanerna i ämnet samhällskunskap för både yrkesprogram och högskoleförberedande program anges följande som centralt innehåll i privatekonomi: hushållets inkomster, utgifter, tillgångar och skulder; konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser; hur privatekonomi påverkas av samhällsekonomiska förändringar (Gy 11 s. 145 och 150).

Särskilt om undervisningen i svenska

Av läroplanen för grundskolan framgår att undervisningen i ämnet svenska bl.a. ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om det svenska språket. Undervisningen ska även stimulera elevernas intresse för att läsa, och eleverna ska möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden (Lgr 11 s. 252).

Utskottets ställningstagande

När det gäller motionsyrkanden om undervisning i särskilda ämnen och kunskapsområden vill utskottet peka på gällande rätt och den flexibilitet som finns i skollagen för elevens val och skolans val. Vidare vill utskottet uppmärksamma att det är regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, som utformar innehållet i skolans läroplaner och kursplaner.

Utskottet vill också lyfta fram att det i läroplanerna anges fyra övergripande perspektiv som ska anläggas i all undervisning:

- det historiska perspektivet som ska bidra till att utveckla ett dynamiskt tänkande om samtid och framtid
- miljöperspektivet som bl.a. ska belysa hur vi kan skapa hållbar utveckling
- det etiska perspektivet som ska främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden och
- det internationella perspektivet som bl.a. ska ge ett globalt perspektiv och utveckla förståelse för samhällets kulturella mångfald.

Vidare tydliggör de övergripande målen i läroplanen för såväl grundskolan som gymnasieskolan att frågor om bl.a. mänskliga rättigheter, samhällets lagar och normer samt demokratiska värderingar ska vara en central del av utbildningen. Utskottet kan vidare konstatera att ett av syftena med utbildningen inom skolväsendet, som det anges i skollagen, är att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvars-kännande individer och medborgare.

När det gäller undervisning i programmering i grundskolan kan utskottet konstatera att regeringen i mars 2017 beslutade om förtydliganden i bl.a. läroplaner, kursplaner och ämnesplaner för grundskolan och gymnasieskolan om skolans uppdrag att stärka elevernas digitala kompetens. Ändringarna medför bl.a. att programmering införs som ett tydligt inslag i flera olika ämnen i grundskolan, framför allt i teknik- och matematikämnen. Ändringarna ska tillämpas av skolhuvudmännen senast fr.o.m. den 1 juli 2018. Utskottet vill avslutningsvis även erinra om att regeringen i oktober 2017 presenterade en nationell digitaliseringsstrategi med det övergripande målet att det svenska skolväsendet ska vara ledande i att använda digitaliseringens möjligheter på bästa sätt för att uppnå en hög digital kompetens hos barn och elever och för att främja kunskapsutvecklingen och likvärdigheten.

När det gäller motionsyrkandet om att införa en klassikerlista vill utskottet anföra följande. Läsning är avgörande för elevers lärande och framtida delaktighet i samhället och yrkeslivet. Sedan 2014 pågår en omfattande kompetensutvecklingsinsats i fråga om språk-, läs- och skrivutveckling, det s.k. Läslyftet. För att fler ska kunna ta del av Läslyftet har satsningen förlängts till 2020. Av läroplanen för grundskolan framgår att undervisningen i ämnet svenska bl.a. ska syfta till att stimulera elevernas intresse för att läsa, och eleverna ska få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Utskottet anser att läroplanen väl föreskriver att eleverna ska möta en bredd av skönlitteratur och olika typer av texter, och ser inga skäl att föreslå

åtgärder utifrån det aktuella motionsyrkandet. Därmed avslås motionerna 2017/18:189, 2017/18:486, 2017/18:498, 2017/18:1021, 2017/18:1062 yrkandena 32 och 36, 2017/18:2046 yrkandena 1–3, 2017/18:2062 yrkande 1, 2017/18:2065, 2017/18:2284 yrkande 1, 2017/18:2362, 2017/18:2926, 2017/18:3333, 2017/18:3470 yrkandena 1 och 2, 2017/18:3601 yrkandena 21 och 37 och 2017/18:3783.

Undervisning i modersmål och minoritetsspråk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om undervisningen i modersmål och minoritetsspråk.

Jämför reservation 21 (SD), 22 (V) och 23 (L).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 21 begärs att den obligatoriska modersmålsundervisningen ska avskaffas, de nationella minoritetsspråken undantagna. Enligt motionärerna är det viktigare att nyanlända elever lär sig det svenska språket snabbt för att inte halka efter i undervisningen.

I kommittémotion 2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 7 framför motionärerna att det finns behov av att följa upp i vilken utsträckning nationella minoritetsspråk kan läsas som nybörjarspråk inom modersmålsundervisningen.

I yrkande 8 anförs att fler skolor bör överväga att införa t.ex. finska och andra minoritetsspråk som valbart ämne i moderna språk. Att bara erbjuda modersmålsundervisning räcker inte för att ett minoritetsspråk långsiktigt ska kunna bevaras i Sverige som levande tal- och skriftspråk, menar motionärerna.

I partimotion 2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 15 föreslås att regeringen bör tillsätta en utredning av modersmålsundervisningen om vilka åtgärder som krävs för att underlätta för att fler som har rätt till det ska kunna ta del av modersmålsundervisningen.

I yrkande 16 anförs vidare att regeringen bör återkomma med åtgärder för att få fler att delta i modersmålsundervisningen.

I motion 2017/18:2768 av Stefan Nilsson och Annika Hirvonen Falk (båda MP) lyfts behovet av att reglera och säkerställa tillgången till modersmålsundervisning för barn som har placerats av socialtjänsten fram.

Gällande rätt

Av 7 § språklagen (2009:600) framgår att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Av 14 § samma lag framgår att den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig,

utveckla och använda minoritetsspråket. Vidare ska den som har ett annat modersmål än svenska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

I 8 kap. 10 § och 9 kap. 10 § skollagen (2010:800) regleras att förskolan respektive förskoleklassen ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

I 10 kap. 7 § skollagen anges det att en elev i grundskolan som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har grundläggande kunskaper i språket. Motsvarande bestämmelser finns även för de övriga obligatoriska skolformerna. För de nationella minoritetsspråken (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska) finns det sedan den 1 juli 2015 inte längre ett krav på att en vårdnadshavare har språket som modersmål eller att eleven har grundläggande kunskaper i språket för rätt till modersmålsundervisning (prop. 2013/14:148, bet. 2013/14:UbU21).

I 5 kap. 7–13 §§ skolförordningen (2011:185) förtydligas att modersmålsundervisning kan anordnas som språkval, elevens val, skolans val eller undervisning utanför garanterad undervisningstid. En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk om minst fem elever i språket önskar undervisning och om det finns en lämplig lärare. Bestämmelsen om att det ska finnas minst fem elever gäller inte de nationella minoritetsspråken. Den generella rätten till modersmålsundervisning utanför den garanterade undervisningstiden kan begränsas till högst sju läsår om inte eleven har ett särskilt behov av sådan undervisning. Begränsningen gäller dock inte modersmålsundervisningen i nationella minoritetsspråk eller i ett nordiskt språk.

Bakgrund och pågående arbete

Skolverket har sedan 2013 i uppdrag att förstärka tillgången på modersmålslärare i nationella minoritetsspråk (A2013/02958/DISK och A2014/03289/DISK). Uppdraget utökades 2015 till att, utöver samiska och meänkieli, även omfatta romani chib. Fler deltagare än beräknat har påbörjat uppdragsutbildningarna vid de lärosäten som ingår i utbildningsinsatsen men intresset för utbildning i meänkieli är mycket begränsat. Skolverket ska senast den 30 mars 2018 lämna en slutrapport som avser uppdragen (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 s. 71). Sedan 2013 har också ett antal lärosäten i uppdrag att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i de nationella minoritetsspråken (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 s. 75).

Europarådet granskar vart tredje år hur medlemsstaterna följer den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3). I den resolution och rapport som beslutades den 11 maj 2017 ansåg ministerkommittén att Sverige bör vidta åtgärder på ett antal punkter, främst inom utbildningsområdet. Det gäller bl.a. att se till att modersmålsundervisningen

uppfyller de krav som ställs i stadgan och att öka mängden tvåspråkig undervisning i finska och samiska samt skapa sådan undervisning i meänkieli. Ministerkommittén rekommenderar Sverige att bl.a. stärka utbildningen i och på samtliga nationella minoritetsspråk och se till att modersmålsundervisningen uppfyller de krav som anges i stadgan (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 s. 111).

I december 2016 tillsatte regeringen en utredning om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk (dir. 2016:116). Uppdraget innefattade bl.a. att kartlägga behovet av åtgärder när det gäller undervisning i de nationella minoritetsspråken och analysera och föreslå hur tillgången på undervisning i nationella minoritetsspråk kan öka. Uppdraget redovisades den 15 november 2017. I betänkandet (SOU 2017:91) föreslog utredningen bl.a. att undervisningen i de nationella minoritetsspråken ska lyftas ut från de nuvarande generella bestämmelserna om modersmålsundervisning och i stället regleras separat i lagstiftning som rör det svenska skolsystemet. Utredningen föreslår att ämnet ska benämnas nationellt minoritetsspråk. Vidare har utredningen lämnat förslag om förstärkta möjligheter till tvåspråkig undervisning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis betona hur viktig rätten till modersmålsundervisning i de obligatoriska skolformerna är för såväl barns och elevers språkutveckling som övrig kunskapsinläring och identitetsskapande.

Flera åtgärder har under senare tid vidtagits för att förstärka modersmålsundervisningen. Exempelvis får modersmålsundervisning sedan juli 2015 bedrivas genom fjärrundervisning om det inte finns någon legitimerad och behörig lärare att tillgå inom skolenheten eller när elevunderlaget är otillräckligt (se 5 kap. skolförordningen [2011:185] och 4 a kap. gymnasieförordningen [2010:2039]). Vidare har ökade möjligheter införts att erbjuda modersmålsundervisning och studiehandledning i modersmålet genom fjärrundervisning och entreprenad (se 23 kap. skollagen [2010:800]). Sedan 2013 har Skolverket i uppdrag att förstärka tillgången på modersmålslärare i de nationella minoritetsspråken, och ett antal lärosäten har i uppdrag att utveckla ämneslärarutbildning i de nationella minoritetsspråken. Utskottets förhoppning är att dessa insatser ska bidra till att underlätta tillgången till modersmålsundervisning för fler elever och i fler språk.

Utskottet vill även lyfta fram att elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna i dag har en utökad rätt till modersmålsundervisning. Denna rätt har dessutom förstärkts eftersom det inte längre är ett krav att en elevs vårdnadshavare har språket som modersmål eller att eleven har grundläggande kunskaper i språket för att ha rätt till modersmålsundervisning.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2017/18:1062 yrkande 21, 2017/18:2339 yrkandena 15 och 16, 2017/18:2768 och 2017/18:3587 yrkandena 7 och 8.

Språkundervisning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om språkundervisning.

Motionerna

I motion 2017/18:2066 av Johan Nissinen (SD) föreslås att det ska införas fler obligatoriska språk i skolan.

I motion 2017/18:3382 av Runar Filper (SD) framför motionären att man bör utreda hur man kan införa dialektundervisning på skolschemat.

I motion 2017/18:433 av Robert Hannah (L) yrkande 1 föreslås att studier i esperanto ska vara möjligt att läsa inom ramen för ämnet moderna språk.

I motion 2017/18:3744 av Sofia Damm (KD) yrkande 4 anføres att regeringen bör se över vilka insatser som krävs för att stimulera fler elever att studera tyska, samt att se över kvaliteten på den befintliga tyskundervisningen i skolan.

I motion 2017/18:2174 av Per-Arne Håkansson (S) efterfrågas en översyn av möjligheterna att stärka tyska språkets ställning i skolundervisningen.

Gällande rätt

Grundskolan

Av 10 kap. 4 § skollagen (2010:800) framgår vilka ämnen som ska omfattas av undervisningen i grundskolan.

Som tidigare nämnts träder den nya stadiindelningen för grundskolan och regleringen av undervisningstiden per stadium i kraft den 1 juli 2018. Lagändringarna innebär bl.a. att moderna språk ska anges som ett ämne i skollagen och att undervisningstiden i sameskolan ska utökas med 48 timmar för språkval, som är en avsatt tid inom vilken eleven kan göra vissa val. Undervisningen i språkval kommer att påbörjas senast i årskurs 6 (prop. 2016/17:143, bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339).

Enligt den nya lydelsen av 10 kap. 4 § skollagen som träder i kraft den 1 juli 2018 ska moderna språk erbjudas varje elev inom ramen för språkval. Enligt 9 kap. 5 § skolförordningen (2011:185) ska huvudmannen som språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska. Huvudmannen ska även sträva efter att erbjuda andra språk som språkval. Vidare framgår av 6 § att en elev i stället för ett språk som erbjudits enligt 5 § får välja något av följande språk som språkval:

1. det språk som eleven ska erbjudas modersmålsundervisning i
2. svenska eller svenska som andraspråk under förutsättning att eleven i övrigt får undervisning i svenska eller svenska som andraspråk
3. engelska, eller

4. teckenspråk.

Huvudmannen är dock inte (7 §) skyldig att anordna undervisning i ett språk som erbjudits som språkval enligt 5 § eller 6 § om färre än fem elever väljer språket. Detta gäller dock inte om det språk som avses i 6 § 1 är ett nationellt minoritetsspråk.

Av 10 kap. 4 § skollagen framgår även att undervisningen i grundskolan ska omfatta elevens val och skolans val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Skolans val får omfatta ett lokalt tillval, om Statens skolverk har godkänt en plan för undervisningen.

Enligt 9 kap. 8 § skolförordningen ska huvudmannen erbjuda eleverna ett allsidigt urval av ämnen som elevens val. Som elevens val får ett språk som eleven inte tidigare har fått undervisning i (nybörjarspråk) erbjudas. Huvudmannen är inte skyldig att anordna undervisning i ett nybörjarspråk som erbjudits som elevens val om färre än fem elever väljer språket.

Gymnasieskolan

I 4 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039) anges att om inte något annat följer av andra föreskrifter som regeringen meddelat får Skolverket meddela föreskrifter om vilka ämnen och kurser som ska ingå i respektive program och i de nationella inriktningarna. Exempelvis specificeras i gymnasieförordningen (4 kap. 1 § fjärde stycket) att kurser i engelska, klassisk grekiska – språk och kultur, latin – språk och kultur, moderna språk, modersmål eller svenskt teckenspråk för hörande får erbjudas på humanistiska programmens inriktning språk.

Om en elev ska läsa ett språk i gymnasieskolan och eleven har betyg i språket från grundskolan ska undervisningen i gymnasieskolan utgå från grundskolans utbildningsnivå. Vidare framgår av gymnasieförordningen 4 kap. 9 § att en elev också får läsa nya språk i gymnasieskolan. Franska, spanska och tyska ska erbjudas både som språk som utgår från grundskolans utbildningsnivå och som nytt språk. Huvudmannen ska sträva efter att erbjuda undervisning i fler språk än franska, spanska och tyska (4 kap. 10 § gymnasieförordningen).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill när det gäller yrkanden om språkundervisning framhålla det positiva i att elever lär sig flera språk. Utskottet erinrar därför om den flexibilitet som finns i skollagen inom ramen för elevens val och skolans val. Vidare vill utskottet uppmärksamma att det är regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, som utformar innehållet i skolans läroplaner och kursplaner.

Enligt skolförordningen ska huvudmännen inom ramen för språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska samt även sträva efter

att erbjuda ytterligare språk som språkval. Däremot är inte huvudmännen skyldiga att anordna undervisning i ett språk om färre än fem elever väljer språket. Utskottet finner att gällande regelverk är väl avvägt och avstyrker därmed motionerna 2017/18:433 yrkande 1, 2017/18:2066, 2017/18:2174, 2017/18:3382 och 2017/18:3744 yrkande 4.

Sex- och samlevnadsundervisning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om undervisningen i sex och samlevnad.

Jämför reservation 24 (C) och 25 (L).

Motionerna

I motion 2017/18:3170 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) yrkande 2 föreslås att regeringen ska tillsätta en utredning om att följa, stödja och utveckla sex- och samlevnadsundervisningen.

I yrkande 3 framförs att även unga som bor på HVB-hem har rätt till likvärdig undervisning i sex och samlevnad och att personal på boenden för ensamkommande barn och unga därför behöver kompetens att möta frågor och behov kring sexuell hälsa och rättigheter.

I motion 2017/18:3466 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkande 1 efterfrågas att en särskild läroplan bör specificera hur grundskolan och gymnasieskolan i sin sex- och samlevnadsundervisning bör ta upp samtal med elever om pornografi.

I yrkande 2 anförs vidare att ett material om pornografi och dess påverkan på barns och ungas hälsa, normer och allas lika värde bör tas fram för skolor att använda i undervisningen.

I partimotion 2017/18:1848 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 18 behandlas kvaliteten på skolans sexualundervisning, som enligt motionärerna varierar alltför mycket mellan olika skolor.

I partimotion 2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 3 framförs att sexualundervisningen behöver ses över så att frågor kring sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck finns med på ett tydligare sätt och att blivande lärare får möjlighet att fördjupa sina kunskaper i dessa frågor.

Bakgrund och gällande rätt

Av läroplanen för grundskolan (Lgr 11 s. 18–19) framgår att skolans rektor har ett särskilt ansvar för att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, bl.a. i sex och samlevnad. Även av läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11 s. 15–16) framgår att rektorn har ett särskilt ansvar för att eleverna får kunskaper om sex och samlevnad.

Frågor om sex och samlevnad ingår också specifikt i kurs- och ämnesplanerna för flera ämnen både i grundskolan och i gymnasiet. I Lgr 11 nämns kunskaper som berör sex och samlevnad särskilt i kursplanerna för ämnena biologi, historia, religionskunskap och samhällskunskap. Motsvarande framgår av kursplanerna för de gymnasiegemensamma ämnena i Gy 11 att olika aspekter av sex och samlevnad berörs i ämnena naturkunskap, historia och religionskunskap.

Skolverket har tagit fram stödmaterial för sex- och samlevnadsundervisningen i olika åldrar och olika skolformer. Skolverket har även anordnat ett antal konferenser och seminarier på temat, tillsammans med bl.a. Folkhälsomyndigheten.

I februari 2018 publicerade Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen (dnr 400-2016:11445). Granskningen visar bl.a. att det har blivit vanligare att lärare integrerar sex och samlevnad i ämnesundervisningen. Samtidigt finns många viktiga områden som behöver stärkas. Exempelvis bör undervisning inom sex och samlevnad bedrivas återkommande och inte endast vid enstaka tillfällen, lärarna behöver samverka mer med varandra och med elevhälsan, och rektorerna behöver koppla sex- och samlevnadsundervisningen till skolans övergripande värdegrundsarbete.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att flera begrepp som rör sex och samlevnad ingår i grundskolans kursplaner och i gymnasieskolans ämnesplaner. Läroplanerna förtydligar vidare att undervisningen i sex och samlevnad är ett ämnesövergripande kunskapsområde som ska integreras i utbildningen. Vidare tydliggör skollagen och skolans styrdokument att utbildningen bl.a. ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna som individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Sex- och samlevnadsundervisningen har också ett brett syfte som inkluderar frågor om jämställdhet, sexualitet, könsroller, relationer, kön och normer.

Utskottet kan dock konstatera att Skolinspektionens kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen har visat att det har blivit vanligare att lärare integrerar sex och samlevnad i ämnesundervisningen och att det också finns områden som behöver stärkas. Resultaten från granskningen bör enligt utskottets mening bidra till att förstärka sex- och samlevnadsundervisningen. Särskilt värdefullt är att koppla frågor om sex och samlevnad till skolans övergripande värdegrundsarbete och till frågor som jämställdhet, allas lika värde och könsroller.

Utskottet vill här även påminna om att Skolverket har tagit fram stödmaterial för sex- och samlevnadsundervisningen i olika åldrar och för olika skolformer. Utskottet vill avslutningsvis understryka att sex- och samlevnadsundervisningen är av stor vikt, men är inte nu berett att ställa sig bakom ytterligare åtgärder. Därmed avstyrks motionerna 2017/18:1848

yrkande 18, 2017/18:3170 yrkandena 2 och 3, 2017/18:3466 yrkandena 1 och 2 samt 2017/18:3578 yrkande 3.

Entreprenörskap och samverkan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om entreprenörskap i skolan och om samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv.

Jämför reservation 26 (M), 27 (C), 28 (M, C, L, KD), 29 (SD) och 30 (C).

Motionerna

Motioner om entreprenöriellt lärande och hållbar utveckling

I kommittémotion 2017/18:3042 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 1 efterfrågas en utvärdering av de effekter och resultat som styrdokumentet har fått med betoning på vad lärande för hållbar utveckling och entreprenöriellt lärande har fått för effekter på verksamheterna, alltifrån grundskola till högre utbildning.

I kommittémotion 2017/18:3360 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9 framförs att alla skolor bör kunna erbjuda sina elever utbildning om företagande och företagares villkor. Enligt motionärerna har praktisk övning i entreprenörskap många goda effekter, bl.a. att fler senare i livet startar företag, att kvaliteten på de startade företagen ökar och att kvinnor startar företag.

I motion 2017/18:1042 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M) anförs att det är viktigt att inom hela utbildningsområdet ta till vara det entreprenöriella lärandet för att möta konkurrensen i arbetslivet.

I motion 2017/18:1432 av Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M) föreslås att regeringen ser över och överväger möjligheten att alla kommuner ska ge samtliga elever på gymnasieskolan möjlighet att driva eget företag.

I motion 2017/18:2730 av Lotta Olsson och Sten Bergheden (båda M) förespråkas att alla barn och ungdomar någon gång under sin skoltid bör ges utbildning i entreprenörskap.

I motion 2017/18:3103 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M) anförs att företagande och entreprenörskap ska beaktas vid utformningen av all utbildning.

I motion 2017/18:3200 av Saila Quicklund (M) framförs att entreprenörskap ska främjas redan i grundskolan och i större omfattning än i dag.

I motion 2017/18:177 av Markus Wiechel (SD) föreslås att regeringen ska få i uppdrag att möjliggöra ökade kunskaper om företagsamhet i skolan.

I motion 2017/18:546 av Dennis Dioukarev (SD) framför motionären att regeringen bör utreda huruvida en stimulanspeng kan införas för att främja förståelsen för egenföretagande.

I kommittémotion 2017/18:3759 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 13 framförs att entreprenöriellt lärande ska vara ett naturligt perspektiv i hela utbildningssystemet. Enligt motionärerna främjar det entreprenöriella lärandet kompetens att fatta beslut, kommunicera och samarbeta.

Motioner om samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv

I kommittémotion 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 31 förordas ett systematiskt samarbete mellan skolan, föreningslivet och näringslivet. Motionärerna anser att om både föreningslivet och näringslivet är med i skolans verksamhet kan eleverna få stimulans med både fritid, verklighetsanknytning och tankar på framtida yrkeskarriärer.

I kommittémotion 2017/18:3761 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 8 efterfrågas möjligheter för föreningslivet att komma till skolor och fritidshem för att låta barn testa nya aktiviteter. Att barn samlas runt intressen ger möjlighet till ökad integration och till att stärka föreningslivet.

Gällande rätt

Entreprenörskap

Samverkan med arbetslivet, entreprenörskap och hållbar utveckling är övergripande teman som betonas i läroplaner, examensmål samt ämnes- och kursplaner för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11) samt gymnasieskolan (Gy 11). Rektorn har ett särskilt ansvar för att utveckla samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan så att eleverna får konkreta erfarenheter som har betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

I de övergripande målen för läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr11) anges t.ex. att skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och även har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv. För att uppnå detta ska alla som arbetar i skolan verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika skolan som en lärande miljö. Lärarna ska bl.a. medverka till att utveckla kontakter med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället. Vidare anges det i läroplanen att skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Vidare ska skolan bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

I de övergripande målen i läroplanen för gymnasieskolan (Gy11) anges bl.a. att skolan har ansvar för att varje elev har kunskaper om samhälls- och arbetslivet. Skolan ska även bidra till att eleverna utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovationstänkande. Därigenom ökar elevernas möjligheter att starta och driva företag. Det framgår vidare att entreprenöriella förmågor är värdefulla för arbetslivet, samhällslivet och vidare studier. Gymnasieskolan ska nära samverka med arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet.

I många av examensmålen för gymnasieskolans nationella program ingår krav på kunskaper om entreprenörskap. Ämnet entreprenörskap, som är tvärvetenskapligt men har sin bas i företagsekonomi och psykologi, ingår som ett programgemensamt ämne i flera program. I ämnet företagsekonomi finns t.ex. kursen entreprenörskap och företagande, som ska ge kunskaper om att starta och driva ett företag. Vidare anges det i läroplanen för gymnasieskolan att alla elever ska genomföra ett gymnasiearbete. Målen för gymnasiearbetet framgår av programmets olika examensmål. För yrkesprogrammen anges bl.a. att gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleverna möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Hållbar utveckling

I grundskolans läroplan under Skolans uppdrag anges bl.a. att undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Ett av läroplanens kunskapsmål är att eleven efter genomgången grundskola har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling. Att på olika sätt belysa hållbar utveckling ingår även i kursplanerna för ett flertal av grundskolans ämnen.

Som tidigare nämnts (i avsnitt 6.2) är miljöperspektivet ett av de övergripande perspektiv som nämns i Lgr 11 och Gy 11 som ska anläggas i alla undervisning. Miljöperspektivet ska ge eleverna insikter så att de dels själva kan medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels kan skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Undervisningen ska vidare belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. I läroplanen sägs vidare att ett kunskapsmål är att varje elev efter avslutad utbildning kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling. Hållbar utveckling ingår även i examensmålen för ett flertal gymnasieprogram liksom i ämnen och kurser.

Stärkt koppling mellan skola och arbetsliv

I januari 2018 beslutade riksdagen om en stärkt koppling mellan skola och arbetsliv genom att huvudmän för grundskolor och specialskolor från hösten 2018 blir ansvariga för att anordna obligatorisk praktisk arbetslivsorientering, s.k. prao (prop. 2017/18:24, bet 2017/18:UbU9, rskr 2017/18:155). I grundskolan ska prao omfatta minst tio dagar sammanlagt fr.o.m. årskurs 8. I specialskolan gäller samma omfattning som grundskolan fr.o.m. årskurs 9. Syftet med prao är att eleverna ska få kunskaper om arbetslivet inför kommande studie- och yrkesval. I första hand ska prao för en elev anordnas på en arbetsplats och i andra hand genom att eleven deltar i undervisningen på ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Riksdagens beslut omfattade även vissa förändringar i regelverket vad gäller utbildningskontrakt för elever på gymnasial lärlingsutbildning och för lärlingsutbildning i gymnasieskolan.

Pågående arbete om entreprenörskap i skolan

Regeringen meddelade i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 s. 198) att den avsåg att förlänga och förstärka den pågående satsningen på entreprenörskap och företagande bland unga i bl.a. skolväsendet. För ändamålet avsattes 24 miljoner kronor per år under 2018–2020 inom utgiftsområde 24.

Skolverket

Skolverket ska enligt myndighetens instruktion särskilt stimulera arbetet med entreprenörskap inom skolväsendet. Uppdraget knyter an till myndighetens uppgift att lämna statsbidrag enligt förordningen (2011:192) om statsbidrag för entreprenörskap i skolan samt upphandling av tjänster för att stödja entreprenörskap inom skolväsendet. Syftet med Skolverkets insatser är att främja utvecklingen av huvudmännens arbete med entreprenörskap i skolan.

Skolverket redovisar i sin årsredovisning vilka insatser som genomförts inom regeringsuppdraget och lämnar även senast den 1 juni varje år en sammanfattande redogörelse för vad statsbidragen har använts till. I Skolverkets årsredovisning för 2017 anförs bl.a. att myndigheten under året inom ramen för uppdraget har genomfört två uppdragsutbildningar om entreprenörskap med totalt 1 970 deltagare. Skolverket har också genomfört en uppföljning av den kursverksamhet i entreprenöriellt lärande som genomfördes under perioden 2010–2015. Uppföljningen visade att kursdeltagarna i stor utsträckning fått en bättre förståelse för entreprenörskap i skolan och att de efter kursen arbetar aktivt med att stimulera elevernas entreprenöriella förmågor.

Skolverket tog 2015 fram en reviderad kunskapsöversikt av erfarenheter, begrepp och forskning kring entreprenörskap i förskolan, grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen (Skapa och väga – Om

entreprenörskap i skolan). I publikationen diskuteras bl.a. hur skolor arbetar med området, och den ger en bild av relevant forskning.

Inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen (U2013/02553/S, U2013/01285/S, U2013/00941/S, U2015/00941/S, U2015/00299/S, U2015/03844/S) redovisade Skolverket hösten 2015 bl.a. en genomförandeplan för ett program om skola och arbetsliv samt vidare studier. Detta program syftar till att skapa bättre förutsättningar för elever att kunna göra väl underbyggda val inför fortsatta studier eller arbetsliv, samt för att underlätta övergången mellan olika skolformer och mellan skola och arbetsliv eller vidare studier. Skolan ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper som främjar företagande och innovationstänkande. Inom ramen för programmen ingår bl.a. ett utbildningspaket om skola och arbetsliv, riktad till lärare, studie- och yrkesvägledare och skolledare.

Programmet Skola och arbetsliv omfattar även statsbidraget för entreprenörskap i skolan (förordning 2011:192), vilket syftar till att stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt viljan att pröva och omsätta nya idéer i handling. Statsbidraget får bl.a. lämnas till organisationer och huvudmän för verksamhet vid skolor som syftar till att utveckla kunskaper om projekt och företagande, stimulera entreprenöriella kompetenser och förhållningssätt, stimulera skolors samarbete med entreprenörer inom näringslivet, kulturlivet och föreningslivet, eller främja flickors och unga kvinnors entreprenörskap.

Pågående arbete om hållbar utveckling

Skolverket har i sin instruktion ett ansvar för att verka för att de s.k. generationsmålet och miljökvalitetsmålen nås och vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling (18 § förordningen [2015:1047] med instruktion för Statens skolverk). Skolverket rapporterar bl.a. till Naturvårdsverket i denna fråga. Skolverket samverkar också med andra aktörer på området och hanterar dessutom den särskilda utmärkelsen Skola för hållbar utveckling.

I förskolans, grundskolans och gymnasieskolans styrdokument finns tydliga kopplingar till innehåll och kunskapskrav som går att hänföra till miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Som ett led i detta arbete samverkar Skolverket med både myndigheter och frivilligorganisationer i olika nätverk. Skolverket har också samrått med Naturvårdsverket och 2014 redovisat sitt ställningstagande om myndighetens roll på området. Skolverket deltar även i arbetet med Agenda 2030 tillsammans med andra myndigheter samt med genomförandet av GAP (Global Action Plan) i samverkan med Uppsala universitet (Skolverkets årsredovisning 2017, s. 69).

Inom ramen för arbetet med uppföljning och utvärdering har utbildningsutskottet låtit utarbeta en förstudie om utbildningens roll för hållbar utveckling inklusive entreprenöriellt lärande (rapport från riksdagen 2012/13:RFR9). I maj 2014 anordnade utskottet även ett kunskapsseminarium i riksdagen om utbildning för hållbar utveckling inklusive entreprenöriellt

lärande. Olika experter och organisationer hade bjudits in till seminariet för att ge sin bild av hur man arbetar med dessa frågor. Företrädare för Svenska Unescorådet angav vid seminariet att Sverige internationellt har ansetts vara mycket framgångsrikt när det gäller insatserna för utbildning för hållbar utveckling, med t.ex. förändringar i styrdokument. Sverige har varit mycket drivande i det internationella arbetet med utbildning för hållbar utveckling, i att ta fram strategier och förslag. Sverige har också lyft fram att det är viktigt att följa upp arbetet, och då inte bara se till genomförda aktiviteter och regelförändringar utan också faktiska effekter. Seminariet finns dokumenterat i en rapport från riksdagen (2013/14:RFR19).

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer inledningsvis i motionärernas uppfattning om vikten av entreprenöriellt lärande. Satsningar som uppmuntrar ungas entreprenörskap och innovationskraft är av stor betydelse eftersom de kan stärka ungas sysselsättning och förutsättningar på arbetsmarknaden. Eleverna har nytta av kunskaper om företagande i många sammanhang både under och efter studierna, oavsett om de fortsätter studera eller övergår till arbetslivet.

Utskottet vill påminna om att skolans styrdokument lyfter fram dessa frågor på olika sätt. Enligt läroplanerna ska skolan bl.a. stimulera elevernas kreativitet och nyfikenhet samt vilja att pröva egna idéer och lösa problem. Vidare ska skolan bidra till att eleverna utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovationstänkande.

Utskottet kan konstatera att det pågår ett flertal insatser och utvecklingsarbete inom dessa frågor. Skolverket har bl.a. i uppdrag att särskilt stimulera arbetet med entreprenörskap i skolväsendet samt att lämna statsbidrag för entreprenörskap i skolan. Vidare arbetar Skolverket för att stärka samverkan med arbetslivet genom ett flertal aktiviteter, bl.a. inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen. Utskottet vill även erinra om att regeringen har förlängt satsningen på entreprenörskap och företagande bland unga, bl.a. i skolväsendet. Riksdagen har också i januari 2018 beslutat om en stärkt koppling mellan skola och arbetsliv, ett beslut som innebär att huvudmän för grundskolor och specialskolor från hösten 2018 blir ansvariga för att anordna obligatorisk praktisk arbetslivsorientering, prao.

Vad gäller motionsyrkandet som efterfrågar en utvärdering om vilka effekter och resultat som styrdokumentet har fått med betoning på vad lärande för hållbar utveckling och entreprenöriellt lärande har fått för effekter på verksamheterna, vill utskottet anföra följande. Under senare år har det genomförts olika insatser, bl.a. har rapporter och material tagits fram för att stödja lärande för hållbar utveckling och för entreprenörskap inom skolväsendet. Här kan bl.a. nämnas Skolverkets uppdrag att verka för att nå det s.k. generationsmålet och miljökvalitetsmålen, föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling samt samverka med myndigheter och

frivilligorganisationer. När det gäller uppdraget att stimulera arbetet med entreprenörskap i skolväsendet har Skolverket genomfört en uppföljning av de insatser som gjorts, bl.a. angående den kursverksamhet i entreprenöriellt lärande som genomfördes under perioden 2010–2015. Uppföljningen har visat att kursdeltagarna i stor utsträckning fått en bättre förståelse för entreprenörskap i skolan och att de efter kursen i skolan arbetar aktivt med att stimulera elevernas entreprenöriella förmågor. Utskottet vill här även erinra om den rapport om utbildning för hållbar utveckling, inklusive entreprenöriellt lärande, som utskottet tog fram 2013 inom ramen för dess uppföljnings- och utvärderingsuppdrag.

Utskottet instämmer i att utbildningens roll är viktig när det kommer till frågor om samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv. Enligt de övergripande målen i läroplanerna ska varje elev ha inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv. För att uppnå detta ska alla som arbetar i skolan verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter som kan berika skolans lärande miljö. Utskottet vill även lyfta fram att det i Skolverkets arbete med samverkan inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen ingår ett utbildningspaket om skola och arbetsliv som är riktat till lärare, skolledare och studie- och yrkesvägledare.

När det gäller frågan om samarbete med föreningslivet enligt den s.k. Bunkeflomodellen, som är ett samverkansprojekt mellan skolan och den lokala idrottsföreningen där eleverna har fysisk aktivitet som ett obligatoriskt inslag i skolan varje dag, kan utskottet konstatera att detta är en fråga för varje skolhuvudman och skola att besluta om.

Med hänvisning till gällande rätt och till det anförda avstyrks motionerna 2017/18:177, 2017/18:546, 2017/18:1042, 2017/18:1062 yrkande 31, 2017/18:1432, 2017/18:2730, 2017/18:3042 yrkande 1, 2017/18:3103, 2017/18:3200, 2017/18:3360 yrkande 9, 2017/18:3759 yrkande 13 och 2017/18:3761 yrkande 8.

Bedömning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skriftliga ordningsomdömen, om objektiv och rättssäker betygsättning samt om sammanfattande betyg.

Jämför reservation 31 (M) och 32 (SD).

Motionerna

I partimotion 2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 27 föreslås att det ska införas omdömen i ordning och reda som en skriftlig kommentar och bilaga till terminsbetygen i grundskolan och i gymnasieskolan.

I motion 2017/18:660 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M) yrkande 1 föreslås att det ska utredas hur betygsättningen kan förändras för att bättre säkerställa att bedömningarna görs objektivt.

I yrkande 2 föreslås att betyg ska gå att överklaga. Enligt motionären skulle möjligheten att överklaga göra systemet mer rättssäkert och stärka förtroendet för att betygen ger en korrekt bild av elevens förmåga.

I kommittémotion 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 15 framförs att möjligheten för rektorer att besluta om sammanfattande betyg för samhällsorienterande (SO) respektive naturorienterande (NO) ämnen i årskurs 6 bör tas bort.

I yrkande 18 föreslås att det ska införas skriftliga ordningsomdömen från första klass.

Gällande rätt

I skollagen (2010:800) finns bestämmelser om betyg och betygsättning och vad betyget ska bygga på. Betyg ska sättas i grundskolans, specialskolans och sameskolans ämnen samt i gymnasieskolan i slutet av varje termin fr.o.m. årskurs 7 i de ämnen som eleven har fått undervisning i under terminen (se 10 kap. 15 §, 11 kap. 19 §, 12 kap. 15 §, 13 kap. 16 §, 15 kap. 22 § skollagen). I grundsärskolans ämnen ska betyg sättas om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det. Det framgår även att när betyg sätts innan ett ämne har avslutats ska betygsättningen bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven har inhämtat i ämnet t.o.m. den aktuella terminen. När betyg sätts efter det att ett ämne har avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av bestämda kunskapskrav (se bl.a. 10 kap. 19 och 20 §§). Ett nytt regelverk träder i kraft den 1 juli 2018 vad gäller skollagen 10 kap. 15 §, 11 kap. 19 §, 12 kap. 15 § och 13 kap. 16 § (prop. 2016/17:143, bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339).

Av skollagen framkommer även att om undervisningen i naturorienterande ämnen och samhällsorienterande ämnen i huvudsak varit ämnesövergripande fram t.o.m. slutet av årskurs 6 (t.o.m. slutet av årskurs 7 i specialskolan), får rektorn besluta att ett sammanfattande betyg ska sättas för dessa respektive ämnen i årskurs 6 (årskurs 7 i specialskolan).

En ny betygsskala infördes läsåret 2011/12 för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt för gymnasieskolan (prop. 2008/09:66). Betygsstegen har beteckningarna A, B, C, D, E och F. A–E står för godkända resultat, medan F innebär ett icke godkänt resultat (se bl.a. 10 kap. 17 § skollagen). För betygen A, C och E finns det nationellt preciserade kunskapskrav. I dessa beskrivs vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Skolverket har även utarbetat ett stödmaterial för att stödja en likvärdig tillämpning av bestämmelserna för betygsskalan och för betygen B och D (2016).

Av läroplanerna för grundskolan (Lgr 11) och gymnasieskolan (Gy 11) framgår att betyget uttrycker i vilken utsträckning den enskilda eleven har uppfyllt de nationella kunskapskraven, när det gäller grundskolan för

respektive ämne och när det gäller gymnasieskolan för varje kurs respektive målen för gymnasiearbetet.

Särskilt om betygsättning

Det är rektorn som har det övergripande ansvaret för betygsättningen och som ska se till att betyg sätts i enlighet med skollagen och andra författningar (3 kap. 14 § skollagen). Enligt förarbetena till skollagen innebär detta ansvar att se till att skolans eller verksamhetens lärare dels är väl förtrogna med det regelverk som gäller, dels i övrigt får det stöd de behöver för att kunna sätta rättvisa och likvärdiga betyg. För att undanröja många missförstånd om vilka kunskapskrav som gäller för enskilda betyg har det också införts en bestämmelse i skollagen (3 kap. 15 §) om elevens rätt till information om på vilka grunder betyget i en kurs eller ett ämne sätts (prop. 2009/10:165 s. 299 f.).

I 3 kap. 16 § skollagen står det att betyg ska sättas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt då betyg ska sättas. Om läraren eller lärarna inte är legitimerade ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. I läroplanerna för grund- och gymnasieskolan framkommer att läraren vid betygsättningen ska göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper. På begäran ska också den som har beslutat betyget upplysa eleven och elevens vårdnadshavare om skälen för betyget (17 §).

I 3 kap. 20 § skollagen regleras möjligheterna att ändra uppenbart oriktiga betyg. Enligt bestämmelsen är den som har satt ett betyg, dvs. läraren, skyldig att ändra betyget om det är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller någon annan anledning. En förutsättning är att ändringen kan göras snabbt och enkelt. En sådan ändring får inte innebära att betyget sänks.

Ändring ska göras av rektorn om

1. den som har fattat det ursprungliga beslutet inte längre är anställd av huvudmannen eller är förhindrad på grund av något annat liknande skäl
2. det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och någon eller några av dem inte längre är anställda av huvudmannen eller är förhindrade på grund av något annat liknande skäl, eller
3. det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och dessa inte kan enas.

I förarbetena till bestämmelsen (prop. 2009/10:165 s. 669 f.) sägs att exempel på felaktigheter som kan medföra en sådan ändringsskyldighet är att bedömningsunderlag har förbisetts eller att frånvaro har vägts in på ett sätt som strider mot föreskrifter om bedömning av elevens kunskaper. Ändringskyldigheten kan uppkomma dels genom att läraren själv upptäcker ett förbiseende eller en felbedömning, dels om en elev åberopar nya omständigheter som gör att beslutet i efterhand framstår som uppenbart oriktigt.

Bakgrund och pågående arbete

Skolverket arbetar kontinuerligt med att utveckla bedömningsstöd i form av kartläggnings- och diagnosmaterial, prov och enskilda uppgifter med tillhörande bedömningsanvisningar och diskussionsmaterial. Syftet med bedömningsstöden är att stödja en likvärdig och rättvis bedömning och betygsättning. Skolverket har också en bedömningsportal som riktar sig till lärare och ska fungera som ett stöd i arbetet med bedömning och betygsättning.

Skolverket håller för närvarande på att ta fram nya allmänna råd om betyg i grundskolan, gymnasiet och vuxenutbildningen. De nya råden syftar till att ge lärare, rektorer och huvudmän ett förtydligat stöd i arbetet med att sätta betyg, informera elever om betyg samt följa upp betyg. De nya råden ska publiceras under hösten 2018.

Utvärdering av betygsskalan och kunskapskraven

Skolverket har på regeringens uppdrag utvärderat den nya betygsskalan och de nya kunskapskraven som började tillämpas hösten 2011 inom grund- och gymnasieskolan. Verket överlämnade sin rapport i maj 2016 (dnr 2014:892). Utvärderingen utgick från perspektiven nationell likvärdighet, tydlighet för elever och lärare och eventuell inverkan på betygsinflation. Utvärderingen visade bl.a. att en majoritet av lärarna både i grund- och gymnasieskolan anser att fler betygssteg underlättar när de informerar elever om deras kunskapsutveckling. Lärare upplever även att fler betygssteg möjliggör en mer rättvis betygsättning. I likhet med lärarnas uppfattning tycker en klar majoritet av eleverna, nästan åtta av tio i båda skolformerna, att de får rättvisa betyg, men samtidigt upplever elever en minskad tydlighet i fråga om vad som krävs för olika betyg.

Extern rättning

Skolinspektionen har i uppdrag att genomföra viss central rättning av elevlösningar på de nationella proven. Inspektionen har utifrån sådana ombedömningar dragit slutsatsen att lärare vid skolor där sambedömning förekommer är mer restriktiva i sin bedömning än lärare vid skolor där den ordinarie läraren ensam bedömer sina elevers provsvar (Skolinspektionen, Samverkan för en likvärdig bedömning, dnr. 2015:1814).

Riksdagen har vid två tillfällen lämnat tillkännagivanden med förslag om digitaliserade nationella prov med extern rättning (bet. 2015/16:UbU14 punkten 30, rskr. 2015/16:228) samt om digitala och centralt rättade nationella prov (bet. 2016/17:UbU17 punkten 10, rskr. 2016/17:250). I proposition 2017/18:14 Nationella prov – rättvisa, likvärdiga, digitala föreslog regeringen att någon annan än den undervisande läraren bör bedöma elevernas provsvar på de nationella proven. Utskottet biföll regeringens förslag vad gäller ökade inslag av extern bedömning (bet. 2017/18:UbU5).

Ordningsomdömen

I betänkande 2014/15:UbU11 lämnade riksdagen ett tillkännagivande om att regeringen ska vidta åtgärder för att skolor ska kunna ge elever på gymnasiet och högskolan ett skriftligt ordningsomdöme.

Som tidigare nämnts får den individuella utvecklingsplanen i grundskolan utöver omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt om rektorn beslutar det (10 kap. 12 och 13 §§ skollagen). Av skrivelse 2017/18:75 framgår att regeringens bedömning är att det befintliga regelverket medger att skriftlig dokumentation, av den typ som tillkännagivandet avser, upprättas inom ramen för den individuella utvecklingsplanen i grundskolan. Vad gäller ordningsomdömen i gymnasieskolan avser regeringen att behandla frågan i en proposition under våren 2018 (skr. 2017/18:75 s. 154).

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet framhålla vikten av en rättssäker och likvärdig bedömning. Utskottet vill också uppmärksamma att Skolverket kontinuerligt arbetar med att utveckla bedömningsstöd och annat informationsmaterial för att skapa en likvärdig och rättvis bedömning och betygsättning. Exempelvis arbetar myndigheten för närvarande med att ta fram nya allmänna råd om betyg i grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning.

I den utvärdering av det nya betygssystemet som publicerades under våren 2016 identifierade Skolverket att myndigheten behöver genomföra ett antal insatser för att bl.a. främja en mer likvärdig och rättvis betygsättning. Utvärderingen undersökte även frågan om rättvis betygsättning, där en hög andel av både lärare och elever har uppgett att det nya systemet medför rättvisare betyg. Sammantaget ser utskottet positivt på det utvecklingsarbete som pågår.

Vad gäller yrkanden om ordningsomdömen är utskottets uppfattning att skriftliga ordningsomdömen inte kan lösa problemen med oordning i klassrummen. Ordningsomdömen skulle även kräva att lärarna ägnar tid åt att skriva och administrera omdömen också om elever vars attityder och beteende inte på något sätt stör arbetsron. Enligt utskottet riskerar införandet av ett sådant omdöme att stjäla tid från att arbeta med de elever som behöver mer tid och från föräldrakontakter och annat arbete som skapar en bra arbetsro för alla. Därutöver vill utskottet påminna om att den individuella utvecklingsplanen i grundskolan, utöver omdömen om bl.a. elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven, även får innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det (10 kap. 12 och 13 §§ skollagen).

Med hänvisning till det anförda avslår utskottet motionerna 2017/18:660 yrkandena 1 och 2, 2017/18:1062 yrkandena 15 och 18 samt 2017/18:3567 yrkande 27.

Fritidshem

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om barngrupper och personaltäthet i fritidshemmen.

Jämför reservation 33 (M), 34 (SD) och 35 (V).

Motionerna

I partimotion 2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 37 efterfrågas en översyn av barngruppernas storlek i fritidshemmen.

I kommittémotion 2017/18:906 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 2 föreslås att personaltätheten i fritidshemmen ska öka samtidigt som personalen får kompensatoriska uppgifter. Motionärerna nämner exempelvis hjälp till elever som riskerar att halka efter i skolarbetet, läxhjälp, arbete i jourklasser och extra stöd till särbegåvade barn.

I kommittémotion 2017/18:2341 av Daniel Riazat m.fl. (V) yrkande 1 föreslås att regeringen ska ta fram rekommendationer för barngruppernas storlek och personaltäthet i fritidshemmen.

I motion 2017/18:849 av Matilda Ernkrans (S) förespråkas en översyn av behoven för fritidshemmens framtida utveckling.

Gällande rätt

Fritidshemmet är en del av skolväsendet, och verksamheten omfattas av bestämmelser i 1–6 kap. samt 14 kap. skollagen (2010:800). För fritidshemmet gäller också del 1, 2 och 4 av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11, reviderad 2016). Läroplanens första del beskriver skolans värdegrund och uppdrag, och den andra delen innehåller övergripande mål och riktlinjer. Den fjärde delen förtydligar fritidshemmets uppdrag, syftet med undervisningen och vilket centralt innehåll eleverna ska få ta del av.

Fritidshem vid specialskolor och sameskolor ska tillämpa specialskolans respektive sameskolans läroplaner. Elever i grundsärskolan som vistas i fritidshem omfattas av Lgr 11. Läroplanen är, vid sidan av skollagen, det viktigaste styrdokumentet för verksamheten i fritidshemmet (prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s. 232).

Utbildningen i fritidshemmet har till syfte att komplettera utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och de särskilda utbildningsformer som skolplikten kan fullgöras i. Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap (14 kap. 2 § skollagen).

Det är huvudmannen som har det övergripande ansvaret för kvaliteten i fritidshemmet och för att fördela resurser i förhållande till de olika behov som finns på varje fritidshem (2 kap. 8 a § skollagen). I 14 kap. 9 § skollagen sägs att huvudmannen ska se till att elevgrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att eleverna även i övrigt erbjuds en god miljö.

Allmänna råd för fritidshem

Skolverket tog under 2014 fram nya allmänna råd med kommentarer för fritidshemmet som har sin grund i 2010 års skollag. I de allmänna råden avsnitt 1 punkt 5 anges att huvudmannen bör ha en fungerande modell för resursfördelning som tar hänsyn till de lokala förutsättningarna och behoven i olika fritidshem, såsom elevgruppernas sammansättning och storlek. Enligt avsnitt 1 punkt 6 ska huvudmannen föra en dialog med rektorn om personaltäthet, storlek och sammansättning av barngrupperna i fritidshemmet i förhållande till verksamhetens uppdrag och fördelningen av resurser. Det framgår av kommentaren att det ingår i det systematiska kvalitetsarbetet att kontinuerligt följa hur personaltätheten och elevgruppernas sammansättning och storlek påverkar verksamhetens kvalitet.

Av avsnitt 2 punkt 1 framgår att rektorn utifrån fördelade resurser bör anpassa gruppstorlek, personaltäthet och gruppssammansättning så att fritidshemmet kan uppfylla sitt nationella uppdrag, och då väga in faktorer såsom elevernas ålder, personalens kompetens, lokalernas och utemiljöns utformning, elever med annat modersmål än svenska, elever i behov av särskilt stöd, kontinuitet i elev- och personalgruppen och elevernas närvarotider (Skolverkets allmänna råd för fritidshemmet, s. 24). I kommentaren till denna punkt sägs bl.a. att det inte finns någon bestämd gruppstorlek, gruppssammansättning eller personaltäthet som är optimal i alla sammanhang. Däremot finns det vissa generella faktorer som är viktiga att rektorn beaktar vid sammansättningen av grupper och avvägningar om personaltäthet. Dit hör bl.a. elevernas ålder och personalens kompetens (s. 25–26). Det framgår även av kommentaren att gruppstorleken generellt är mer avgörande för den pedagogiska kvaliteten än vad personaltätheten är. Det innebär att mindre grupper är att föredra framför större grupper, även om personaltätheten per elev är densamma (s. 26).

Skolverket genomför för närvarande en granskning av de allmänna råden för fritidshem.

Statistik och pågående arbete

I Skolverkets promemoria Elever och personal i fritidshem läsåret 2016/17 redovisas officiell statistik om fritidshemmets elever, personal och grupper (pm 2017-04-06, dnr 2017:591). Av promemorian framgår att grupperna på fritidshemmen har blivit större och att personaltätheten under lång tid har försämrats. Mellan 2015 och 2016 minskade dock antalet elever per grupp något från 40,9 till 40,3, och antalet elever per anställd från 12,9 till 12,6.

Sedan 2015 lämnas statsbidrag för att anställa mer personal i de lägre årskurserna och ge lärare i förskoleklass och årskurs 1–3 mer tid för varje elev. Sedan den 1 juli 2016 kan statsbidraget även sökas av huvudmän för att anställa mer personal i fritidshemmet. Syftet med bidraget är att höja verksamhetens kvalitet. Intresset för satsningen har varit stort, och hela det avsatta beloppet för satsningen betalades ut under 2016. För läsåret 2016/17 beviljade Skolverket bidrag till 273 kommunala, 258 enskilda och 2 statliga huvudmän (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 s. 101).

I januari 2018 presenterade Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av undervisningen i fritidshemmet. Skolinspektionen har granskat hur väl fritidshemmen ger eleverna förutsättningar att utveckla förmågor inom kunskapsområdena språk och kommunikation samt natur och samhälle. Även rektorernas ansvar för att styra, leda och följa upp undervisningen har granskats (dnr 2016:207).

Undantaget från kravet på legitimation för fritidspedagoger

Riksdagen har i ett tillkännagivande anfört att regeringen bör återkomma till riksdagen med en plan för hur fler yrkesgrupper kan omfattas av legitimationsreformen. De grupper som avses, bl.a. fritidspedagoger, kan i dag få en tillsvidareanställning utan att ha lärarlegitimation (bet. 2013/14:UbU6 punkten 2, rskr. 2013/14:27).

I mars 2018 lämnade regeringen proposition 2017/18:194 Fler nyanlända ska uppnå behörighet till gymnasieskolan och kvaliteten i förskola och fritidshem ska stärkas till riksdagen. I propositionen föreslår regeringen bl.a. att det undantag i 2 kap. 17 och 20 §§ skollagen som ger fritidspedagoger eller motsvarande möjlighet att undervisa i fritidshemmet utan legitimation och behörighet ska tas bort. Regeringen framför att det är av stor vikt för yrkets status och attraktivitet att det ställs krav på legitimation och behörighet för undervisning i fritidshemmet på samma sätt som för övrig undervisning i skolväsendet. Med de föreslagna ändringarna får riksdagens tillkännagivande med anledning av betänkande 2013/14:UbU6 punkten 2 i den del det avser frågan om hur fritidspedagoger kan omfattas av legitimationsreformen anses slutbehandlat.

Utskottets ställningstagande

Fritidshemmen är av stor betydelse eftersom den verksamheten kompletterar skolan bl.a. genom att ge eleverna förutsättningar för lärande och därigenom bidrar till skolans kompensatoriska uppdrag.

De senaste två årens utveckling mot mindre elevgrupper i fritidshemmen är en positiv trend, men grupperna är fortfarande för stora. Det är också problematiskt att andelen personal med pedagogisk högskoleexamen fortsätter att minska. Regeringens satsning på fler anställda i fritidshemmet är därför en viktig åtgärd för att höja kvaliteten i verksamheten, öka personaltätheten och minska barngrupperna.

Utskottet vill dock påminna om att det i de allmänna råden för fritidshemmen anges att huvudmannen bör ha en fungerande modell för resursfördelning som tar hänsyn till de lokala förutsättningarna och behoven i olika fritidshem, såsom elevgruppernas sammansättning och storlek. Vidare framgår att huvudmannen ska föra en dialog med rektorn om personaltätheten samt storleken och sammansättningen av barngrupperna i fritidshemmet i förhållande till verksamhetens uppdrag och fördelningen av resurser. Dessutom framgår det av kommentaren till de allmänna råden att det ingår i det systematiska kvalitetsarbetet att kontinuerligt följa hur personaltätheten och elevgruppernas sammansättning och storlek påverkar verksamhetens kvalitet. Utskottet vill även erinra om det förslag som regeringen nyligen lagt fram i proposition 2017/18:194 som bl.a. innebär att fritidspedagoger som bedriver undervisning i fritidshemmet inte längre ska undantas från kravet på legitimation och behörighet. Att ta bort detta undantag i skollagen kommer att medföra att kvaliteten i fritidshemmen och yrkets status och attraktivitet stärks.

Mot denna bakgrund avslås motionsyrkanden om barngruppernas storlek och personaltätheten i fritidshemmen. Därmed avslås motionerna 2017/18:849, 2017/18:906 yrkande 2, 2017/18:2341 yrkande 1 samt 2017/18:3567 yrkande 37.

Reservationer

1. Allmänt om skolans värdegrund, punkt 1 (M)

av Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3127 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2017/18:566 av Anna Hagwall (-),

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 10, 34 och 35,

2017/18:1127 av Magnus Manhammar (S),

2017/18:2146 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 1,

2017/18:3376 av Runar Filper (SD) och

2017/18:3841 av Pernilla Stålhammar (MP).

Ställningstagande

Vi anser att skolans ansvar och ansvaret hos andra som arbetar med barn och unga, att främja demokratiska värderingar och motverka extremistiska värderingar, behöver förtydligas. Det behöver bli tydligare vilka konkreta krav som ställs på varje skola när det gäller att främja demokratiska värderingar, och det behöver bli mycket tydligare att skolan har ansvar för att utmana och ifrågasätta när elever framför åsikter som strider mot de principer som bygger demokratin och de mänskliga fri- och rättigheterna. Skolan får inte stillatigande betrakta att t.ex. vissa elever hyllar terroristorganisationer, motarbetar jämställdhet eller uttrycker sig rasistiskt. Det är viktigt att detta arbete bedrivs redan på lågstadiet.

För att varje skola ska kunna leva upp till detta ansvar finns det enligt vår mening ett behov av att utarbeta verktyg som kan tjäna som stöd och inspiration i arbetet. Det är viktigt att materialet återspeglar den verklighet som finns på många skolor. Vi ser att det också finns behov av utbildningstillfällen där lärare och skolledare från olika skolor får möjlighet att lära sig mer om hur man kan arbeta med både att främja demokratiska värderingar och att utmana extremistiska värderingar.

Vi anser vidare att det är naturligt att vuxna som har mycket kontakt med barn och ungdomar inom exempelvis skolan har en central roll när det gäller

att upptäcka och avbryta en pågående radikaliserings. Det måste tydliggöras i relevanta regelverk att lärare och annan skolpersonal har en skyldighet att agera, och det måste vara tydligt hur de ska agera om de misstänker att en elev är på väg att dras in i våldsbejakande extremistiska kretsar. Det är t.ex. viktigt att det finns en tydlig handlingsplan på varje skola som anger vilka åtgärder som ska vidtas.

Vi anser att det också bör krävas att skolorna inte enbart agerar reaktivt, utan även förebyggande. Analyser bör genomföras för att bedöma risken för att elever utsätts för eller kommer att utsättas för propaganda eller rekryteringsförsök från extremistiska rörelser. Vi anser att det även i vissa fall kan krävas riskanalyser på individnivå för att identifiera elever som är i riskzonen för att radikaliseras, och även av elever som är anhängare av någon extremistgrupp och som försöker radikaliserar andra.

Det är enligt vår mening även betydelsefullt att det finns ett gott samarbete i dessa frågor mellan skolan, socialtjänsten, fritidsverksamheten och polisen. Det underlättar om skolan har ett gott samarbete med föräldrarna och med det civila samhället i form av trossamfund och andra organisationer, men det gäller samtidigt att skolan är noggrann med vad de samfund och organisationer som skolan samverkar med verkligen står för.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

2. Allmänt om skolans värdegrund, punkt 1 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 10, 34 och 35 samt avslår motionerna

2017/18:566 av Anna Hagwall (-),

2017/18:1127 av Magnus Manhammar (S),

2017/18:2146 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 1,

2017/18:3127 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3376 av Runar Filper (SD) och

2017/18:3841 av Pernilla Stålhammar (MP).

Ställningstagande

Under senare år har vi erfarit att lärare under lektionstid tagit partipolitisk ställning och under lektionstid pratat illa om partier som läraren haft en personlig motvilja mot. Att på detta sätt under lektionstid föra ut egna

partipolitiska preferenser är enligt vår mening fullständigt oacceptabelt och hör inte hemma i en demokrati värd namnet. Vi anser att skolan bör vara tydlig med att sådant beteende inte får förekomma. Det bör därför föras in i den gällande läroplanen och i skollagen att partipolitisk propaganda inte får förekomma under skoltid från någon lärare. I första hand bör varning ges till den som på detta sätt bryter mot de demokratiska spelreglerna. Hjälper inte det ska entledigande bli nästa åtgärd.

I dagens samhälle har banden mellan generationerna tunnats ut, och den naturliga relationen som exempelvis barn förr hade med farmor eller morfar har försvunnit. Vi menar att något viktigt har försvunnit som påverkar både socialiseringen och livskvaliteten. För att åtminstone i någon mån åtgärda detta har vi föreslagit att det ska inrättas ett s.k. klassmorfarsystem där den äldre generationen bjuds in till skolorna eller att klasser bjuds hem till någon morfars äldreboende. En klassmorfars bör inrättas på varje skola som sköter och organiserar detta. Vi är säkra på att vår äldre generation blir en värdefull resurs i dagens svenska skola.

Vi menar att skolan har till uppgift att lära ut den djupa innebörden av demokrati och respekt för andras åsikter samt stimulera till kritiskt och konstruktivt tänkande. Reflektion kring etiska och moraliska frågor är också nödvändiga inslag i skolans uppdrag. Vidare bör etik och moral betonas mer än i dag, så att eleverna lär sig att samarbeta, att visa hänsyn, kamratanda och ärlighet. I enlighet med detta ska läroplanerna för förskolan och grundskolan ändra sina skrivningar om diskriminering. Nu står det att diskriminering inte får förekomma på grund av kön, etnisk tillhörighet eller religion. Vi menar att politisk åskådning och politisk partitillhörighet självklart inte heller ska utgöra grund för diskriminering, vilket bör föras in i läroplanerna.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

3. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (M)

av Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 11 och

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 28 och

avslår motionerna

2017/18:439 av Robert Hannah och Lars Tysklind (båda L) yrkandena 1 och 2,

2017/18:1121 av Anna Wallentheim (S),

2017/18:2298 av Markus Wiechel (SD),
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 11,
2017/18:2468 av Markus Wiechel (SD),
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 6,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 10 och
2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Jämställdhet i skolan är en förutsättning för att alla barn ska kunna komma till sin rätt, oavsett kön. Vi vill därför se över och skärpa skollagen så att det inte råder några som helst tvivel om att huvudregeln i den svenska skolan är att undervisningen inte ska vara könsuppdelad. Detta utesluter dock inte att det även i fortsättningen ska finnas möjlighet för skolor att göra tillfälliga och pedagogiskt motiverade gruppindelningar av eleverna.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

4. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:2298 av Markus Wiechel (SD),
2017/18:2468 av Markus Wiechel (SD) och
2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 3 och
avslår motionerna
2017/18:439 av Robert Hannah och Lars Tysklind (båda L) yrkandena 1 och 2,
2017/18:1121 av Anna Wallentheim (S),
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 11,
2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 11,
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 6,
2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 28 och
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 10.

Ställningstagande

Vi ser med oro ökade tendenser att det inom det svenska skolväsendet görs avkall på grundläggande likabehandling av flickor och pojkar genom att exempelvis ordna könssegregerade aktiviteter eller acceptera bärandet av

plagg som begränsar flickors friheter. Det finns också fall där en skola själv köpt in sådana plagg. Likaså oroas vi av det faktum att pojkars skolresultat sedan lång tid har legat väsentligt lägre än flickors, vilket måste ses som ett misslyckande avseende skolans uppdrag att rusta barn inför framtiden. Därför välkomnar vi att ett av de nya delmålen inom jämställdhetspolitiken syftar till just en jämställd utbildning. Vi vill i detta sammanhang även betona behovet av att särskilt beakta problemen med könssegregerade aktiviteter i skolan och pojkars skolresultat.

Vidare vill vi att regeringen bör stryka formuleringen i läroplanen om att skolan har ett ansvar att motverka traditionella könsmonster. Självklart ska all form av könsdiskriminering motarbetas och varje individ ska ha rätt att forma sin identitet. Såväl flickor som pojkar ska behandlas lika, vilket också med rätta framgår av andra delar av läroplanen. Vi vet dock att det finns skillnader mellan könen. Med nämnda stycke i läroplanen innebär det i praktiken att skolan aktivt ska motarbeta elevers egen vilja till en specifik identitet, om denna faller inom ramen av vad som kallas för ett traditionellt könsmonster. Detta är inte rimligt och går emot den grundläggande principen att samtliga elever ska få välja sin identitet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

5. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 11 och avslår motionerna

2017/18:439 av Robert Hannah och Lars Tysklind (båda L) yrkandena 1 och 2,

2017/18:1121 av Anna Wallentheim (S),

2017/18:2298 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:2468 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 11,

2017/18:3186 av Aminéh Kakabaveh (V) yrkande 6,

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 28,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 10 och

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser att skolor behöver få stöd i hur de ska göra skolorna tryggare för unga transpersoner, i hur de ska tänka kring könade skoltoaletter eller omklädningsrum, och i fråga om könsnormer och kunskap om att ha elever som genomgår könsbekräftande vård. Jag menar att det måste till mer förebyggande arbete i dessa frågor, bl.a. bör det tas fram ett stödmaterial för att skolans personal ska kunna möta transpersoner i skolan.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

6. Jämställdhet och könsuppdelad undervisning, punkt 2 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 10 och
avslår motionerna

2017/18:439 av Robert Hannah och Lars Tysklind (båda L) yrkandena 1 och
2,

2017/18:1121 av Anna Wallentheim (S),

2017/18:2298 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 11,

2017/18:2468 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 11,

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 6,

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 28 och

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser att skolan ska vara en frizon där alla unga, oavsett kön, ges möjlighet att utvecklas som fria individer och slipper påtryckningar utifrån snäva könsrollsföreställningar. Elever ska uppmuntras att göra studie- och framtidsval som bygger på deras egna önskningar, inte könsrollsbundna förväntningar. Jag menar att detta arbete ska genomsyra arbetet genom utbildningsväsendets alla nivåer.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

7. Konfessionella inslag i skolan, punkt 3 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 33,
2017/18:2383 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD)
yrkande 2 och
2017/18:3390 av Runar Filper (SD) samt
avslår motionerna
2017/18:1054 av Petter Löberg m.fl. (S),
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 17 och 18,
2017/18:2353 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD) och
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 9.

Ställningstagande

Under de senaste åren har allt fler svenska skolor valt att avveckla sina traditionella skolavslutningar. Motivet för att avveckla de traditionella skolavslutningarna är oftast att skolan ska vara religiöst neutral och att invandrade elever med annan trosuppfattning kan känna sig kränkta. Vi anser att de traditionella skolavslutningarna är en viktig del av det svenska kulturarvet och följer traditionen om läroplanens värderingar om västerländska traditioner och humanism. Vi menar därför att landets skolor bör åläggas att ordna traditionella avslutningar för de elever och föräldrar som så önskar.

När det gäller problematiken med de konfessionella friskolorna, och särskilt de muslimska friskolorna, misstänker vi att Skolinspektionen trots flera avslöjanden endast har skrapat på ytan. Det är naturligtvis oacceptabelt att sådant förekommer i ett modernt land som säger sig vila på en humanistisk och demokratisk värdegrund. Vi anser därför att regeringen ska tillsätta en objektiv utredning för att klargöra förhållandena på de konfessionella friskolorna.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

8. Konfessionella inslag i skolan, punkt 3 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 17 och 18 samt avslår motionerna

2017/18:1054 av Petter Löberg m.fl. (S),

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 33,

2017/18:2353 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD),

2017/18:2383 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD) yrkande 2,

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 9 och

2017/18:3390 av Runar Filper (SD).

Ställningstagande

I valfriheten ingår att varje individ själv har rätt att välja livsåskådning och utöva den. Jag anser därför att religiös eller annan ideologisk påverkan inte ska förekomma i skolan, oavsett om det handlar om obligatoriska eller frivilliga inslag i utbildningen. Det bör därför utredas hur alla skolor kan bli konfessionsfria.

Vidare anser jag att det bör tillsättas en utredning om vilka åtgärder som krävs för att alla skolor ska garantera alla elevers rätt till religionsfrihet i enlighet med barnkonventionen. Trots att Sverige skrivit under barnkonventionen larmar elever om hur deras rätt att utöva sin religion förhindras och försvåras på en del skolor. Om alla elever ska kunna gå i en gemensam skola, trots familjernas olika sociala ställning eller värderingar, så bygger det på en bred överenskommelse i samhället för att gynna alla elevers kunskapsutveckling. På så sätt kan skolan bli verkligt gemensam för hela samhället och skapa långsiktig demokratisk utveckling. Alla föräldrar måste med förtroende kunna lämna sina barn till skolan. För att det ska vara möjligt måste skolan bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och avstå från att tvinga på eleverna åsikter eller andra livsval. Däremot ska skolan erbjuda eleverna information och utbildning om de olika alternativ som står till buds.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

9. Kränkande behandling, punkt 4 (M)

av Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2 och 4 samt

avslår motionerna

2017/18:333 av Johnny Skalin (SD),

2017/18:617 av Anna Wallentheim (S),

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17,

2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S),

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6,

2017/18:2744 av Jenny Petersson (M),

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9,

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6 och

2017/18:3789 av Annika Carlsson m.fl. (C) yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

Skolornas förebyggande och åtgärdande arbete för att öka tryggheten i skolan måste stärkas. Vi anser därför att regeringen ska ta initiativ till en ny kvalitativ utvärdering av de program och metoder som effektivt förebygger och åtgärdar kränkningar och trakasserier, exempelvis det s.k. Olweusprogrammet.

Alla som får veta att ett barn far illa eller misstänker att ett barn riskerar att fara illa är skyldiga att anmäla det till socialtjänsten. I skolan gäller denna skyldighet rektorer, förskolechefer, pedagoger, elevhälsan och övrig skolpersonal – oavsett om verksamheten är offentlig eller enskild. Vi anser att alla som jobbar i skolan därför måste ha kunskap om hur man ska gå till väga om någon blir utsatt för kränkande behandling. Det ska därför finnas krav på att alla skolor har program mot kränkningar och trakasserier.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

10. Kränkande behandling, punkt 4 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17 och
avslår motionerna
2017/18:333 av Johnny Skalin (SD),
2017/18:617 av Anna Wallentheim (S),
2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S),
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6,
2017/18:2744 av Jenny Petersson (M),
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7,
2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2 och 4,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9,
2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6 och
2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

Vi anser att det bör genomföras en antimobbningssatsning i den svenska skolan. Det är vår uppfattning att mobbning, sexuella trakasserier och utanförskap bäst motverkas genom ett aktivt agerande av lärare och skolledning, och därför har vi bl.a. föreslagit att det ska införas ett system med jourklasser och där det är lämpligt även jourskolor. Syftet med att flytta elever till jourklasser är att den som ägnar sig åt mobbning ska få hjälp att komma ur sitt destruktiva beteende och att övriga elever ska ges en rimlig möjlighet till en trygghet och lugn tillvaro med studier i skolan.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

11. Kränkande behandling, punkt 4 (C)

av Ulrika Carlsson i Skövde (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3789 av Annika Carlsson m.fl. (C) yrkandena 22 och 23 samt avslår motionerna
 2017/18:333 av Johnny Skalin (SD),
 2017/18:617 av Anna Wallentheim (S),
 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17,
 2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S),
 2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6,
 2017/18:2744 av Jenny Petersson (M),
 2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7,
 2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2 och 4,
 2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9 och
 2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6.

Ställningstagande

Många unga som utsätts för olika typer av hedersrelaterat förtryck förbjuds att delta i obligatorisk skolundervisning. Jag anser att det är centralt att poängtera vikten av att skolan ser till att skollagen följs. Den svenska grundskolan är obligatorisk, vilket innebär att det inte ska vara möjligt för en elev att utebli från all undervisning inom ett speciellt område. Hämtning av elever som uteblir från obligatorisk undervisning är inte bara ett sätt att hindra skolk, det är också ett sätt att bryta påtvingad frånvaro från undervisning där kunskaper förmedlas som är viktiga för att kunna leva i det svenska samhället.

Jag anser också att kunskapen om hedersförtryck måste höjas i kommunerna. Jag vill därför att det ska utarbetas handlingsplaner mot hedersförtryck och mot kontroll av elever som ska finnas i grund- och gymnasieskolor.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

12. Kränkande behandling, punkt 4 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6 och avslår motionerna
 2017/18:333 av Johnny Skalin (SD),
 2017/18:617 av Anna Wallentheim (S),
 2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17,
 2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S),

2017/18:2744 av Jenny Petersson (M),
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7,
2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2 och 4,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9,
2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6 och
2017/18:3789 av Annika Qarllsson m.fl. (C) yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

Skolan är en av de vanligaste platserna för unga tjejer att utsättas för sexuella trakasserier. För mig är det oacceptabelt att sexuella trakasserier blivit en del av vardagen för många unga. Jag anser därför att regeringen bör ta fram ett stödmaterial till skolorna specifikt för att motverka förekomsten av sexuella trakasserier.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

13. Kränkande behandling, punkt 4 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9 och
avslår motionerna
2017/18:333 av Johnny Skalin (SD),
2017/18:617 av Anna Wallentheim (S),
2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17,
2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S),
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6,
2017/18:2744 av Jenny Petersson (M),
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7,
2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2 och 4,
2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6 och
2017/18:3789 av Annika Qarllsson m.fl. (C) yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

Ett av de största problemen som elever själva upplever i skolan är oordning, stök och trakasserier. Sexuella trakasserier och annat könsrollsbundet förtryck är tyvärr en del av vardagen på många skolor. Jag anser att sådana företeelser ska ses som den brottslighet det är. Skolan ska vara en frizon där alla unga,

oavsett kön, ska ges möjlighet att utvecklas som fria individer och slippa påtryckningar utifrån snäva könsrollsföreställningar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

14. Kränkande behandling, punkt 4 (KD)

av Annika Eclund (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 6 och avslår motionerna

2017/18:333 av Johnny Skalin (SD),

2017/18:617 av Anna Wallentheim (S),

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 17,

2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S),

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6,

2017/18:2744 av Jenny Petersson (M),

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 7,

2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2 och 4,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 9 och

2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

Regeringen bör besluta om en uppföljning av den utvärdering av metoder mot mobbning som gjordes 2011. Det bör även tas fram rekommendationer till skolhuvudmännen om vilka program som kan användas mot mobbning. Därutöver bör alla metoder som inte vilar på vetenskap och beprövad erfarenhet sluta att användas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

15. Läromedel och undervisningsmetoder, punkt 5 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9 och
avslår motion
2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen ska låta utreda ett inrättande av en kvalitetsmärkning av läromedel som är utformade i enlighet med läroplanernas värdegrund. De värden som skolan ska förmedla är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. Undervisningen ska dessutom vara saklig och allsidig. Dock förmedlar de läromedel som används i skolan ofta något helt annat. När skolans läroböcker har granskats har man funnit att de genomsyras av en manlig, heterosexuell norm. Därtill lyfts funktionsnedsättning fram som en problematisk avvikelse, och flera av de nationella minoriteterna behandlas sällan eller aldrig.

Jag anser att det kritiska tänkandet och granskandet måste få större tyngd i undervisningen redan tidigt i grundskolan, och skolorna måste därför ta ett större ansvar när det gäller inköp och inventering av läroböcker. Ansvaret för att undervisningen utformas i enlighet med läroplanernas värdegrund ligger på huvudmännen, rektorerna och lärarna. Huvudmännen har ett viktigt ansvar att skapa rimliga förutsättningar att värdera de läroböcker som ska användas i undervisningen.

Att inrätta en kvalitetsmärkning av läromedel som är utformad i enlighet med läroplanernas värdegrund anser jag skulle underlätta för skolorna vid inköp av läromedel och även sätta press på läromedelsförlagen att tänka genom vad de publicerar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

16. Läromedel och undervisningsmetoder, punkt 5 (KD)

av Annika Eclund (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3 samt
avslår motion
2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9.

Ställningstagande

De undervisningsmetoder som används i skolan måste ha bättre stöd i forskning och utvärderas innan de introduceras. Det behövs också mer forskning om vilka pedagogiska metoder som faktiskt fungerar och ger bra resultat. Den pedagogiska forskningen i Sverige fokuserar i liten utsträckning på utvärdering av undervisningsmetoder. Vetenskapliga utvärderingar ska i större utsträckning ligga till grund för de pedagogiska metoder som används i skolan. Ett problem på skolans område är att nya pedagogiska metoder och trender snabbt införlivas i verksamheten, metoder som inte alltid har stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet. Inom sjukvården ligger SBU:s (Statens beredning för medicinsk utvärdering) utvärderingar till grund för Socialstyrelsens normerings- och riktlinjearbete. Dessa är i sin tur styrande för vilka behandlingsmetoder som får användas inom sjukvården. Motsvarande krav på utvärdering av pedagogiska metoder bör utvecklas på skolområdet. Det bör därför tillsättas en utredning om inrättandet av en instans för utvärdering av skolans undervisningsmetoder. En sådan instans ska ha en funktion liknande den som finns inom hälso- och sjukvården (SBU), och instansen ska dels få i uppdrag att utvärdera undervisningsmetoder, dels stimulera till akademisk forskning inom området.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

17. Skolbibliotek, punkt 6 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2337 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

I budgetpropositionen för 2016 finns en satsning på personalförstärkningar vid skolbiblioteken. Det är enligt min mening en viktig och bra satsning, men den är långt ifrån tillräcklig, särskilt inte för alla de elever som inte har tillgång till bibliotek på sina skolor och därmed sannolikt inte berörts alls av satsningen.

Jag anser att skolbiblioteket ska vara en integrerad del av skolan och att alla skolor ska ha skolbibliotek. Även om omfattningen av dessa bibliotek kan variera så ska det inte räcka med biblioteksbussar eller stadsbibliotek. Dessa ska i stället ses som kompletterande verksamheter till det integrerade skolbiblioteket. Skolbiblioteket ska ge eleverna tillgång till ett rikt utbud av

medier, och av såväl skön- som facklitteratur. Ett bibliotek där välutbildad bibliotekspersonal samarbetar med den pedagogiska personalen kan enligt min mening locka fram och tillfredsställa barnens och ungdomarnas läslust, nyfikenhet och forskarintresse samt även hjälpa dem att orientera sig bland nya medier och i flödet av information på nätet. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag som innebär att skolelevernas rätt till skolbibliotek stärks.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

18. Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden, punkt 7 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 32 och 36 samt avslår motionerna

2017/18:189 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:486 av Jeff Ahl (SD),

2017/18:498 av Robert Hannah och Birgitta Ohlsson (båda L),

2017/18:1021 av Lotta Finstorp (M),

2017/18:2046 av Markus Wiechel (SD) yrkandena 1–3,

2017/18:2062 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1,

2017/18:2065 av Johan Nissinen och Cassandra Sundin (båda SD),

2017/18:2284 av Markus Wiechel och Johan Nissinen (båda SD) yrkande 1,

2017/18:2362 av Jessika Roswall (M),

2017/18:2926 av Boriania Åberg (M),

2017/18:3333 av Paula Bieler och Markus Wiechel (båda SD),

2017/18:3470 av Johanna Jönsson (C) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 37 och

2017/18:3783 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD).

Ställningstagande

Skolans roll är inte bara att vara kunskapsförmedlare utan till stor del också att förmedla en djupgående förståelse och acceptans för vårt svenska kulturarv – från en generation till en annan. I kulturarvet ingår det svenska folkets gemensamma historia, kultur, traditioner, normer, värderingar, språk och religion. Vi menar att dessa byggstenar utgör grunden för ett tryggt och stabilt Sverige. Utan goda kunskaper om dessa byggstenar och våra gemensamma

normer, värderingar och språk, är det svårt – om inte omöjligt – att bli en naturlig del av det svenska samhället. Vi anser därför att skolan bör betona kärnfamiljens betydelse, tidigare generationers samlade kunskap och erfarenhet, den kristna etiken samt inte minst den västerländska humanismens centrala betydelse i vårt samhälle.

Vidare anser vi att elevernas miljömedvetenhet bör stimuleras för att öka förståelsen för och förmedla vikten av ett hållbart och ekologiskt samhälle samt betydelsen av att bevara vår biologiska mångfald.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

19. Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden, punkt 7 (KD)

av Annika Eclund (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 37 och avslår motionerna

2017/18:189 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:486 av Jeff Ahl (SD),

2017/18:498 av Robert Hannah och Birgitta Ohlsson (båda L),

2017/18:1021 av Lotta Finstorp (M),

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 32 och 36,

2017/18:2046 av Markus Wiechel (SD) yrkandena 1–3,

2017/18:2062 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1,

2017/18:2065 av Johan Nissinen och Cassandra Sundin (båda SD),

2017/18:2284 av Markus Wiechel och Johan Nissinen (båda SD) yrkande 1,

2017/18:2362 av Jessika Roswall (M),

2017/18:2926 av Boriana Åberg (M),

2017/18:3333 av Paula Bieler och Markus Wiechel (båda SD),

2017/18:3470 av Johanna Jönsson (C) yrkandena 1 och 2 samt

2017/18:3783 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD).

Ställningstagande

Programmering och digital kunskap ska vara en del av undervisningen i grundskolan. Att ha en grundläggande kunskap i programmering bidrar till förståelse för hur all digital teknik och internet fungerar och är uppbyggt. Det är också starkt kopplat till logiskt tänkande och matematik. Framöver kommer kunskaper i programmering att bli allt viktigare, såväl på arbetsmarknaden

som för vår ekonomi och samhället i stort. Ett större fokus på programmering i grundskolan skulle även leda till ett ökat intresse för teknik bland unga och få fler att söka sig till t.ex. ingenjörutbildningar i framtiden. Dessutom finns en stor brist på programmerare, inte minst kvinnliga programmerare.

Vi behöver säkerställa att alla barn får med sig kunskaper om och färdigheter i programmering från den svenska skolan. Regeringens förslag och åtgärder är inte tillräckligt långtgående för att uppnå det målet, och viktiga delar saknas, exempelvis att rusta lärarna med den kompetens som krävs. I stället bör programmering införas i grundskolan på samma villkor som för sy- och träslöjd. I mellanstadiet skulle då alla elever ha programmering i en termin precis som de har trä- och syslöjd, för att sedan välja något av de tre ämnena i högstadiet. Detta bör leda till att allt fler skolelever, genom mötet med det tekniska ämnet, söker sig till ingenjörutbildningar, vilket Sverige är i stort behov av.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

20. Klassikerlista, punkt 8 (SD, KD)

av Stefan Jakobsson (SD), Robert Stenkvist (SD) och Annika Eclund (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 21.

Ställningstagande

I en tid av mångfald och en alltmer individualiserad mediekonsumtion ökar behovet av gemensamma referenser. Man bör därför införa en klassikerlista, en lista med litterära verk – romaner, noveller, essäer, sagor, dikter – och också med filmer och musik som alla elever bör ta del av under sin skolgång. En särskild lista bör gälla för grundskolan. För gymnasieskolan bör listans omfattning vara olika beroende på program, men med en gemensam bas. Urvalet bör göras utifrån verkets litterära och språkliga kvaliteter samt dess kulturhistoriska betydelse. Urvalsprocessen bör vara öppen där Skolverket har huvudansvaret men där de litteraturhistoriska och idéhistoriska institutionerna vid våra universitet spelar en stor roll. Önskvärt är också att Svenska Akademien är involverad.

21. Undervisning i modersmål och minoritetsspråk, punkt 9 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 21 och avslår motionerna

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 15 och 16,

2017/18:2768 av Stefan Nilsson och Annika Hirvonen Falk (båda MP) och

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 7 och 8.

Ställningstagande

Vi anser att det i dagens situation är viktigt att nyanlända elever lär sig det svenska språket snabbt för att inte halka efter i undervisningen. Många gånger kan eleverna redan sitt modersmål; i många fall talar de på modersmålet inom familjen varje dag. Att i detta läge lägga resurser på modersmål i stället för på det svenska språket anser vi inte vara ett rationellt användande av resurserna. Vi anser att eventuell modersmålsundervisning ska bekostas av eleverna själva och bedrivs utanför ordinarie skoltid. Vi menar att skollagen ska ändras i enlighet med detta.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

22. Undervisning i modersmål och minoritetsspråk, punkt 9 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 15 och 16 samt avslår motionerna

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 21,

2017/18:2768 av Stefan Nilsson och Annika Hirvonen Falk (båda MP) och

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 7 och 8.

Ställningstagande

Dagens elevunderlag skiljer sig mycket från när regelverket om modersmålsundervisning fastställdes. De senaste åren har tusentals barn och ungdomar kommit ensamma till Sverige, och utifrån dagens lagstiftning skulle skolan kunna neka dem att ta del av modersmålsundervisningen eftersom de saknar vårdnadshavare med annat språk än svenska i Sverige och därmed inte alltid har sitt modersmål som det dagliga umgängesspråket i hemmet. Jag anser att lagstiftningen måste förändras så att alla barn med annat modersmål än svenska garanteras undervisning i sitt modersmål. Ett sätt att gå till väga är att likställa ensamkommande barn och ungdomar med adoptivbarn i lagstiftningen. Mot denna bakgrund anser jag att en utredning bör se över rätten till modersmålsundervisning.

Vidare anser jag att det är viktigt att stärka modersmålsundervisningen eftersom ämnet stöder eleverna i deras kunskapsutveckling. Eftersom endast hälften av de barn som är berättigade till modersmålsundervisning deltar i den anser jag att regeringen bör återkomma med åtgärder för att få fler att delta i modersmålsundervisningen.

23. Undervisning i modersmål och minoritetsspråk, punkt 9 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 7 och 8 samt avslår motionerna

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 21,

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 15 och 16 samt

2017/18:2768 av Stefan Nilsson och Annika Hirvonen Falk (båda MP).

Ställningstagande

Sedan den 1 juli 2015 ska ett nationellt minoritetsspråk kunna läsas som nybörjarspråk inom modersmålsundervisningen. Detta är viktigt för att behålla alla de fem minoritetsspråken som levande språk i nästa generation. Jag anser dock att det finns behov av att följa upp hur lagändringarna följs i praktiken.

Att endast erbjuda modersmålsundervisning för att långsiktigt bevara minoritetsspråken som levande tal- och skriftspråk anser jag inte räcker. Nya former av undervisning på minoritetsspråk behöver därför utvecklas, och

möjligheten till tvåspråkig undervisning bör underlättas. För att fler elever ska stimuleras att fortsätta utveckla sitt modersmål bör fler skolor inom förvaltningsområdena överväga att införa t.ex. finska eller andra minoritetsspråk som valbart ämne i moderna språk, vilket då medför att kursplan och betyg också ska gälla minoritetsspråket i fråga.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

24. Sex- och samlevnadsundervisning, punkt 11 (C)

av Ulrika Carlsson i Skövde (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3466 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2017/18:1848 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 18,

2017/18:3170 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) yrkandena 2 och 3 samt

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Det krävs åtgärder för att bättre skydda barn och unga mot pornografin. Det behövs också åtgärder för att öppna upp och skapa möjligheter för barn och unga att få diskutera och prata om det de möter i pornografins värld. Alla skolor tar inte upp pornografi i undervisningen, och om det sker är det på initiativ av enskilda pedagoger och på olika sätt. Jag anser därför att Skolverket bör ta fram riktlinjer för en särskild läroplan som specificerar hur grundskolan och gymnasieskolan i sin sex- och samlevnadsundervisning ska ta upp samtal med elever om pornografi. Det behövs också ett bättre stöd- och metodmaterial som styr hur lärare ska diskutera pornografi med sina elever. Framför allt behöver pornografi diskuteras ur ett hälsoperspektiv.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

25. Sex- och samlevnadsundervisning, punkt 11 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:1848 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 18 och

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 3 och
avslår motionerna

2017/18:3170 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) yrkandena 2 och 3 samt

2017/18:3466 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I dag ingår sex och samlevnad som en integrerad del i många av kurs- och ämnesplanerna både i grundskolan och på gymnasiet. Undervisningen ska även omfatta begrepp som sexualitet, relationer, kön, jämställdhet och normer. Att frågan om sex och samlevnad är ämnesövergripande i skolans undervisning innebär att ansvaret för kunskapsområdet vilar på flera lärare och tas upp inom ramen för många kurser och ämnen. Kvaliteten i undervisningen varierar dock alltför mycket mellan olika skolor. Eftersom sex och samlevnad inte är en obligatorisk del under lärarutbildningen saknar många lärare såväl kunskap om att de ska undervisa i ämnet som verktyg att genomföra undervisningen. Mot denna bakgrund anser jag att sexualundervisningen behöver ses över så att frågor kring sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck finns med på ett tydligare sätt. Även sexuella trakasserier, könsrollsbundet förtryck och pornografi bör tas med. Blivande lärare ska få möjlighet att fördjupa sina kunskaper i dessa frågor.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

26. Entreprenörskap i skolan, punkt 12 (M)

av Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M)
och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3360 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9 och
avslår motionerna

2017/18:177 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:546 av Dennis Dioukarev (SD),

2017/18:1042 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M),

2017/18:1432 av Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda
M),

2017/18:2730 av Lotta Olsson och Sten Bergheden (båda M),
 2017/18:3103 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M),
 2017/18:3200 av Saila Quicklund (M) och
 2017/18:3759 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 13.

Ställningstagande

Ung Företagsamhet (UF) är en ideell och obunden utbildningsorganisation med syftet att tillsammans med skolan införa entreprenörskap och ett engagerat näringsliv i utbildningssystemet. Ung Företagsamhet bidrar också till att barn och unga får möjlighet att träna och utveckla sin kreativitet och företagsamhet och sitt entreprenörskap. Praktisk övning i entreprenörskap har många goda effekter. Det leder till att fler senare i livet startar företag, det höjer kvaliteten på de startade företagen och bidrar till att kvinnor startar företag tidigare än genomsnittet. Vi anser därför att alla skolor bör kunna erbjuda sina elever utbildning om företagande och företagares villkor, exempelvis genom UF-företagande.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

27. Entreprenörskap i skolan, punkt 12 (C)

av Ulrika Carlsson i Skövde (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3759 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 13 och avslår motionerna

2017/18:177 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:546 av Dennis Dioukarev (SD),

2017/18:1042 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M),

2017/18:1432 av Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M),

2017/18:2730 av Lotta Olsson och Sten Bergheden (båda M),

2017/18:3103 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M),

2017/18:3200 av Saila Quicklund (M) och

2017/18:3360 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9.

Ställningstagande

Vi behöver ett utbildningsväsen som i större utsträckning samverkar med samhället och näringslivet så att utbildningar, såväl akademiska som praktiska, blir mer verklighetsnära och relevanta för arbetsmarknaden. Jag menar att det

entreprenöriella lärandet därför måste ha en självklar plats i skolan. Det både utvecklar och stimulerar generella kompetenser som att ta initiativ och ansvar och att omsätta idéer till handling. Det entreprenöriella lärandet främjar även kompetens att fatta beslut, kommunicera och samarbeta. Det handlar om att utveckla nyfikenhet, självförtroende, kreativitet och mod att ta risker. Det betyder att ta till vara möjligheter och förändringar samt att utveckla och skapa värden – personliga, kulturella, sociala eller ekonomiska. Entreprenörskap i skolan är ett pedagogiskt förhållningssätt i klassrummet där arbetsformerna stimulerar fantasi och skapande. Inre drivkrafter och motivation är väsentligt för det entreprenöriella lärandet i alla åldrar, från förskola till vuxenutbildning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

28. Utvärdering av styrdokument, punkt 13 (M, C, L, KD)

av Christer Nylander (L), Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Maria Stockhaus (M) och Annika Eclund (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3042 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Entreprenöriellt lärande och hållbar utveckling ska vara en röd tråd i skolans verksamhet, ett förhållningssätt i klassrummet. Det står tydligt i skolans styrdokument; däremot är det oklart i vilken utsträckning styrningen har gett effekt.

FN har beslutat om ett globalt handlingsprogram för lärande för hållbar utveckling, det s.k. Global Action Programme on Education for Sustainable Development (ESD). I internationella sammanhang framställs Sverige ofta som en förebild då det gäller ESD. Detta beror med stor sannolikhet på att inriktningen mot lärande för hållbar utveckling sedan många år finns inskriven i olika styrdokument på utbildningsområdet, alltifrån läroplanerna i förskolan till högskolelagen.

Regeringen antog dessutom 2009 en strategi för entreprenörskap på utbildningsområdet, en strategi som i många delar sammanfaller med syftet med lärande för hållbar utveckling. Sverige har emellertid brutit i uppföljningsarbetet när det gäller vilken eventuell effekt styrdokumentens formulering om ESD har fått på utbildning. Även uppdragen om

entreprenöriellt lärande behöver följas upp. Vi behöver veta om styrningen fungerar och om den faktiskt leder utvecklingen i önskvärd riktning.

Vi menar att det därför bör göras en utvärdering av styrdokumentens effekt och resultat, med betoning på vad lärande för hållbar utveckling och entreprenöriellt lärande har fått för effekter på verksamheterna, alltifrån grundskola till högre utbildning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

29. Samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv, punkt 14 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 31 och avslår motion

2017/18:3761 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 8.

Ställningstagande

För att knyta näringslivet närmare skolan vill vi se att det s.k. Bunkefloprojektet, som är ett samarbete mellan skolan, näringslivet och idrottsföreningar, ska utökas. Med både föreningslivet och näringslivet med i skolans verksamhet kan eleverna få stimulans till både fritid, verklighetsanknytning och tankar på framtida yrkeskarriärer. Det skulle också frigöra tid för lärarna.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

30. Samverkan mellan skola, arbetsliv och föreningsliv, punkt 14 (C)

av Ulrika Carlsson i Skövde (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3761 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 8 och

avslår motion

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 31.

Ställningstagande

För att fler barn ska få chans att hitta en idrott eller annan föreningsaktivitet som de tycker är rolig anser jag att föreningslivet bör ges möjlighet att få komma in i skolan och på fritidshem. Detta skulle öppna möjligheter för barn som annars kanske inte fått chansen att testa nya aktiviteter och att gå med i föreningslivet. Att barn får samlas runt intressen ger också möjlighet till ökad integration. Detta kan också stärka föreningslivet eftersom det kan tillkomma nya medlemmar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

31. Bedömning, punkt 15 (M)

av Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 27 och

avslår motionerna

2017/18:660 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M) yrkandena 1 och 2 samt

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 15 och 18.

Ställningstagande

Alla elever har rätt att känna sig trygga i skolan. Om skolan ska kunna skapa en trygg miljö krävs ett genomgripande och systematiskt arbete. Som ett led i detta arbete tycker vi att alla skolor ska ha ordningsregler som gör skolan till en lugn och trygg plats. För att ytterligare öka tryggheten och arbetsron i skolan anser vi att ordningsomdömen, som en skriftlig kommentar och en bilaga till terminsbetygen, bör införas i grundskolan och på gymnasiet.

32. Bedömning, punkt 15 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkandena 15 och 18 samt avslår motionerna

2017/18:660 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M) yrkandena 1 och 2 samt

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 27.

Ställningstagande

Vi anser att skolan ska vara likvärdig, en skola där samma regler och system gäller för alla skolor. Det finns dock undantag där det är uppenbart att det ska tas lokala hänsyn. Elevernas kunskaper ska också utvärderas och presenteras så stringent som möjligt. Vi anser därför att rektorer inte ska kunna ge sammanfattade betyg i SO-ämnena och NO-ämnena.

Vi anser även att det ska införas skriftliga ordningsomdömen från första klass.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

33. Fritidshem, punkt 16 (M)

av Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 37 och avslår motionerna

2017/18:849 av Matilda Ernkrans (S),

2017/18:906 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 2 och

2017/18:2341 av Daniel Riazat m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Fritidsverksamheten har länge hamnat i skymundan. Fritidshemmen är allt sämre bemannade, och utbildningsnivån hos personalen har sjunkit. Vi vill därför att barngruppernas storlek ses över och att det ska tillsättas en utredning om hur fritidshemmen kan inkluderas i de nationella skolsatsningarna. Vi vill också se över möjligheterna att ge fritidshemmen en egen läroplan och genomföra ett aktivitetslyft för mer idrott och rörelse i verksamheten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

34. Fritidshem, punkt 16 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:906 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 2 och avslår motionerna

2017/18:849 av Matilda Ernkrans (S),

2017/18:2341 av Daniel Riazat m.fl. (V) yrkande 1 och

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 37.

Ställningstagande

Gruppstorlekarna har ökat på landets fritidshem sedan 1990-talets början. Samtidigt har personaltätheten inte ökat, vilket gör att personaltätheten halverats under perioden. Det har genomförts en mycket omfattande nedrustning av verksamheten på landets fritidshem under de två senaste decennierna.

Skolinspektionen har konstaterat att lugn och ro nu blivit en bristvara på många fritidshem. I den situation som svensk skola nu befinner sig i vill vi att fritidshemmen utökar sitt ansvar för eleverna, vilket dock är en omöjlig uppgift om inte resurserna utökas. Vi anser således att personaltätheten på landets fritidshem ska öka, och det är då också rimligt att ge denna verksamhet vissa undervisningskompensatoriska uppgifter för de elever som av någon orsak halkar efter i skolarbetet. Det kan röra sig om hjälp med läsläsning, arbete i jourklasser, extra stöd till särbegåvade barn eller annat.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

35. Fritidshem, punkt 16 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2341 av Daniel Riazat m.fl. (V) yrkande 1 och avslår motionerna

2017/18:849 av Matilda Ernkrans (S),

2017/18:906 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 2 och

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 37.

Ställningstagande

Fritidshemmen är en del av en samlad skoldag och ska därför hålla lika hög kvalitet som skolan. Många barn börjar och slutar sin dag på fritidshemmet. Tyvärr vistas många av dem i en torftig och osäker miljö eftersom grupperna är för stora och antalet personer i personalen för få för att en meningsfull verksamhet ska kunna erbjudas. En satsning på ökad personaltäthet i fritidshemmen är helt nödvändig för att förbättra arbetsmiljön för både anställda och barn. Det skulle förbättra möjligheterna att bedriva en meningsfull verksamhet med hög pedagogisk kvalitet.

Trots regeringens satsningar på ökad personaltäthet i fritidshemmen i budgetpropositionen för 2016 är det inte tillräckligt när det gäller personalsituationen i fritidshemmen. Regeringen har tidigare gett Skolverket i uppdrag att återinföra rekommendationer gällande gruppstorlek och personaltäthet i förskolan. Jag anser att sådana rekommendationer också bör finnas när det gäller fritidshemmen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

Särskilt yttrande

Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden, punkt 7 (L)

Christer Nylander (L) anför:

Jag har valt att inte reservera mig mot utskottets beslut, men vill med ett särskilt yttrande framföra följande.

Kunskap om den mörka historien är en förutsättning för att nya generationer ska vinnas för idén om demokrati och mänskliga rättigheter. Skolväsendets undervisning om folkmord behöver därför förstärkas. Det är centralt att elever lämnar skolan med tillräckliga kunskaper om exempelvis Förintelsen, folkmorden i Rwanda, folkmordet i det dåvarande Jugoslavien, folkmordet på armenierna och Seyfo. Detta bör speglas i skolans läro- och kursplaner.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:177 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad kunskap om företagsamhet i skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:189 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om privat- och hushållsekonomi i skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:333 av Johnny Skalin (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ändring i skollagen om mobbning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:433 av Robert Hannah (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra studier i esperanto inom ramen för ämnet moderna språk och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:439 av Robert Hannah och Lars Tysklind (båda L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa samtycke och normkritik i läroplanen för grund- och gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa särskilda satsningar för att motverka antipluggkultur bland killar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:486 av Jeff Ahl (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om totalförsvarskunskap i högstadiet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:498 av Robert Hannah och Birgitta Ohlsson (båda L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undervisning om Seyfo bör skrivas in i den svenska läroplanen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:546 av Dennis Dioukarev (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda huruvida en stimulanspeng kan införas för att främja förståelsen för egenföretagande och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:566 av Anna Hagwall (-):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan ska syssla med kunskapsförmedling och inte indoktrinering och flum samt om att lärares auktoritet ska återupprättas och stödjas av samhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:617 av Anna Wallentheim (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge skolor och lärare ökade förutsättningar att motverka mobbning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:660 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur betygsättningen kan förändras för att bättre säkerställa objektivitet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att betyg ska gå att överklaga och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:849 av Matilda Ernkrans (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över behoven för fritidshemmens framtida utveckling och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:906 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka personaltätheten på fritidshemmen samtidigt som man ger dem kompensatoriska uppgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:1021 av Lotta Finstorp (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till en översyn av informationen om socialförsäkringssystemet till elever i den svenska grundskolan och gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1042 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om entreprenöriellt lärande för att möta arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1054 av Petter Löberg m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan bör vara fri från konfessionella inslag och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1062 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan ska vara partipolitiskt neutral och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort möjligheten för rektorer att besluta om sammanfattande betyg för samhällsorienterande (SO) respektive naturorienterande (NO) ämnen i årskurs 6 och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska genomföras en antimobbningsåtgärdsplan i den svenska skolan och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa skriftliga ordningsomdömen från första klass och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa den obligatoriska modersmålsundervisningen, de nationella minoritetsspråken undantagna, och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett systematiskt samarbete mellan skolan, föreningslivet och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan ska förmedla en djupgående förståelse och acceptans för vårt svenska kulturarv och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att landets skolor bör vara skyldiga att ordna traditionella avslutningar för de elever och föräldrar som så önskar och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan ska ge våra elever en naturlig relation till äldre generationer och motverka de ökande åldersklyftorna i samhället och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan ska lära ut den djupa innebörden av demokrati och respekt för andras åsikter samt stimulera till kritiskt och konstruktivt tänkande och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera elevernas miljömedvetande och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1121 av Anna Wallentheim (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att stärka arbetet kring normkritik i skolans verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1127 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna att öka det långsiktiga toleransarbetet inom skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1432 av Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att se över om alla kommuner kan ge samtliga elever på gymnasieskolan möjlighet att driva egna företag och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1848 av Jan Björklund m.fl. (L):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kvaliteten på skolans sexualundervisning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2046 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ökad undervisning med tillhörande praktik för elever i samhällsviktiga funktioner och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ökad undervisning i respekt, vett och etikett samt sociala koder och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ökad verklighets- och djurnära pedagogik för svenska elever och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2062 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utbilda skolelever i samhällsplikt samt öka samverkan mellan skolan och Försvarsmakten och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2065 av Johan Nissinen och Cassandra Sundin (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunismens och nationalsocialismens brott mot mänskligheten ska läggas till i läroplanen för historia i årskurs 7–9 och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2066 av Johan Nissinen (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa fler obligatoriska språk i skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2146 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett kunskapslyft för barn för att stärka deras kunskaper om sina egna rättigheter och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2174 av Per-Arne Håkansson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka tyska språkets ställning i skolundervisningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2224 av Patrik Engström m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda hur skolor kan bli bättre på att förhindra och stoppa mobbning och kränkningar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2284 av Markus Wiechel och Johan Nissinen (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa trafikteori i skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2298 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stryka att skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2337 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att elevernas rätt till skolbibliotek stärks och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2339 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör ges i uppdrag att ta fram ett stödmaterial till skolorna specifikt för att motverka förekomsten av sexuella trakasserier och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att be regeringen att ge Skolverket i uppdrag att utreda ett inrättande av en

- kvalitetsmärkning av läromedel som är utformade i enlighet med läroplanernas värdegrund och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett stödmaterial för att möta transpersoner i skolan bör tas fram av Skolverket och tillkännager detta för regeringen.
  15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning av modersmålsundervisningen kring vilka åtgärder som krävs för att underlätta för att fler som har rätt till det ska kunna ta del av modersmålsundervisningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med åtgärder för att få fler att delta i modersmålsundervisningen och tillkännager detta för regeringen.
  17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur alla skolor kan bli konfessionsfria och tillkännager detta för regeringen.
  18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda att alla skolor i enlighet med barnkonventionen garanterar alla elevers rätt till religionsfrihet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:2341 av Daniel Riazat m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att ta fram rekommendationer för gruppernas storlek och personaltäthet i fritidshemmen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2353 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett förbud mot muslimsk slöja i den svenska grundskolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2362 av Jessika Roswall (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om privatekonomi i skolans undervisning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2383 av Richard Jomshof och Carina Ståhl Herrstedt (båda SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska tillsättas en utredning med målet att klargöra förhållandena på de konfessionella friskolorna och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2468 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stryka att skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2730 av Lotta Olsson och Sten Bergheden (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla barn och ungdomar någon gång under sin skoltid bör ges utbildning i entreprenörskap, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:2744 av Jenny Petersson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi för att specifikt förebygga sexuella ofredanden i svensk skola och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2768 av Stefan Nilsson och Annika Hirvonen Falk (båda MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillgång till modersmålsundervisning för barn som placerats av socialtjänsten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:2926 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka trafikundervisningen i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3042 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera de effekter och resultat som styrdokumentet har fått i verksamheten när det gäller hållbar utveckling och entreprenöriellt lärande och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3103 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om företagande och entreprenörskap vid utformningen av all utbildning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3127 av Beatrice Ask m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förtydligt ansvar för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga att främja demokratiska värderingar och motverka extremistiska värderingar och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om innebörden av ett förtydligt ansvar för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga att upptäcka och motverka radikaliserings och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3170 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att följa, stödja och utveckla sex- och samlevnadsundervisningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även unga som bor på HVB-hem har rätt till likvärdig undervisning i sex och samlevnad och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra skollagen om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i syfte att upprätthålla en demokratisk ordning bör undanröja kvinnodiskriminering och befrämja jämställdhet genom att förbjuda könssegregerade undervisningsformer som är i strid mot skolans läroplan och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete för jämställdhet mellan könen bör ta initiativ till en särskild upplysningskampanj i landets skolor om hedersvåld som beskriver hedersvåldets historiska ursprung, dess effekter på samhället, hur det strider mot demokratiska principer och mänskliga rättigheter och vad det innebär av frihetsinskränkningar för särskilt flickor och unga kvinnor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolundervisningen i privata och religiösa skolor ska stå på vetenskaplig grund och att skolan och klassrummet ska vara sekulärt samt att ingen minderårig elev (under 18 år) där ska avskiljas eller skiljas ut från de andra på grund av kön eller religion, vilket medför att skolan ska vara fri från alla typer av religiösa symboler, inklusive klädedräkten för barn under 18 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3200 av Sailsa Quicklund (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja entreprenörskap redan i grundskolan och i större omfattning än i dag och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3333 av Paula Bieler och Markus Wiechel (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ökade kunskaper om arbetsrätt och arbetsmarknadens villkor på bästa sätt förs in i grundskolans utbildningsplaner och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3355 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en forskningsöversikt rörande arbete mot kränkande behandling i skolan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla skolor ska ha forsknings- och evidensbaserade program mot kränkningar och trakasserier och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3360 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla skolor bör kunna erbjuda sina elever utbildning om företagande och företagares villkor och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3376 av Runar Filper (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa morgonsamling i skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3382 av Runar Filper (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur man kan införa dialektundervisning på skolschemat och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3390 av Runar Filper (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunala skolor bör åläggas att ordna traditionella avslutningar för de elever och föräldrar som så önskar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3466 av Ola Johansson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket i en särskild läroplan bör specificera hur grundskolan och gymnasieskolan i sin sex- och samlevnadsundervisning även bör ta upp

samtal med elever kring pornografi och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör ta fram ett material om pornografi och dess påverkan på barns och ungas hälsa, normer och allas lika värde för skolor att använda i undervisningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3470 av Johanna Jönsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personlig utveckling i skolan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur medveten närvaro kan användas i skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3567 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omdömen i ordning och reda som en skriftlig kommentar och bilaga till terminsbetygen i grundskolan och gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra skollagen om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över barngruppernas storlek på fritidshem och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om könsrelaterat förtryck i skolmiljön och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmuntra studie- och framtidsval som inte begränsas av omvärldens könsrollsföreställningar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sexualundervisning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om undervisning i minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om finska och andra minoritetsspråk som valbart ämne i moderna språk och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3601 av Annika Eclund m.fl. (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om inrättandet av en instans för utvärdering av skolans undervisningsmetoder och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning kring vilka pedagogiska metoder som ger bra resultat och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp rapporten om antimobbningsprogram från 2011 och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att regeringen återkommer med förslag på hur en klassikerlista ska införas i den svenska skolan och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa programmering i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3744 av Sofia Damm (KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kvaliteten på befintlig tyskundervisning i skolan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3759 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att entreprenöriellt lärande ska vara ett naturligt perspektiv i hela utbildningssystemet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3761 av Per Lodenius m.fl. (C):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa möjligheter för föreningslivet att komma till skolor och fritidshem för att låta barn testa nya aktiviteter och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3783 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla hemkunskapsämnet i grundskolan till att omfatta grundläggande kriskunskap och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att handlingsplaner mot hedersförtryck samt handlingsplaner mot kontroll av individer ska finnas i grund- och gymnasieskolor och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bekämpa hedersrelaterat förtryck och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3841 av Pernilla Stålhammar (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda myndigheter bör ges i uppdrag att undersöka möjligheten till en generell demokratistärkande satsning för Sveriges skolor inom obligatorisk och frivillig skolform, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jämställd utbildning och tillkännager detta för regeringen.